...грокомплексын ...ухала хуби

...арадай ажахын түбхын түрүүшын гол зорилго... хадаа Эдэ хоолой программые бэелүүлгэ хэрэгые удааруулжа болохогүй гээд КПСС-эй ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ ...агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэд ...оролдолгоёо үдэрhөө үдэртэ шангадхан, энэ зо... ...индхэлгэдэ hомологдоhон асари ехэ мүнгэн зөө... ...шаг үрэ бүри мүнөөдэр харюулхын, үглөөдэр үшөө ...лхын түлөө оролдохо зэргэтэй», — гээд КПСС-эй Генеральна секретарь Ю. В. Андропов тэмдэглээ

...хаа хаанагүй агропромышленна комплексүүд ...дэжэ, тэдэнэй хүтэлбэрилхы органууд — созе... ...рндхэгдэнхэй. Районно агропромышленна комп... ...ай бүридэлдэ колхоз, совхозууд болон элдэб ...ствэнүүдэй харьяата организацинууд болон ...гинуудтай хамта ой модоной ажахынууд орол... ...э хадаа хүдөөгэй болон ой модоной ажахынуудай ...ономическа холбоое гэршэлнэ бшуу.

...район бүхэндэхи ой модоной ажахынууд колхоз, ...дтай хамта газар тариалангые ашаг үрэ ехэтэй... ...аглаха, hалхинhаа ба уhанhаа газарай нуралгатай ...байгаалиин баялигые гамтайгаар ашаглаха хү... ...лбуулха байна. Иимэ хүдэлмэри урданьшье хэг... ...байhан гээшэ бэзэ, харин мүнөө газарай ургаса ...лхэ ниитэ түсэбэй ёhоор хэгдэхэ болоно.

...алаар Хяагтын, Түнхэнэй, Сэлэнгын болон бусад ...оной ажахынуудай коллективүүд эрхим жэ... ...уулна. Тиигэжэ, жэшээнь, Хяагтын лесхозойхид ...чный» совхоздо 325 гектар талмайда тариалан ...ка модоной зүруудуудые hуулгаhан, 1588 гектар... ...э хүрhэ бүхэжүүлхэ тарилга хэhэн байна. Түнхэ... ...хозойхид «Сибиряк» колхоздо, Сэлэнгын лесни... ...ба ой модоной мелиоративна станциин хүдэлмэ... ...эд Сэлэнгын, Шасарганын совхозуудта мүн лэ ...үдэлмэри хэжэ, hайн үрэ дүнгүүдые түйлаhан бай...

...республика дотор хэдэн олон гектарта модон та... ...н байгаашье hаа, үрэ дүнгүүдынь үшөөл түлюур. ...шалтагааниие бэдэрбэл, нэгэдэхеэр, модоной зу... ...дые тарилга таhалгаряагүй удаан ган гасууртай ...шоо. Хоёрдохёор, тэдэ зүруудууд нютагай бай... ..., газарайнь шоруудa таарaлдуулагдангүй hуул... ...ана. Гурбадахяар, мододые hайнаар элдүүрилэгдэн ...эhэн газарта hуулгаха хэрэгтэй бшуу. Тиимэ арга ...о ой модоной ажахынуудта урдань байгаагүй, ха... ...хоз, совхозууд энэ талаар туhаламжа үзүүлдэггүй ...Эндэл мүнөө, нэгэ агрокомплексын бүридэлдэ ...ю, бэе бэеэ ойлголсон, туhалалсан хүдэлхэ арга ...оо гээшэ бшуу.

...промышленна комплексын бүридэлдэ ой модо... ...ахынууд бүрин эрхэтэ гэшүүнээр оруулагдаhан ...хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ, хүдөөгэй ажалшадай ...далай эрхэ байдал hайжаруулгада хабаадалсаха ...й. Үнгэрhэн жэлдэ республикын Ой модоной ...министерствын харьяата предприятинууд хүдөө ...үдта 100 гэрэй торхо бодхоогоо, хүдөө ажахыда ...мянган кубометр хюрөөдэмэл модо үгөө гэхэ гү, ...миллион 200-гаад мянган түхэригэй туhаламжа ...эн байна. Энэ туhаламжа саашадаа улам үргэдхэг... ...эргэтэй.

...ажал хүдөө ажахын гол шухала hалбари болоно. ...ой модоной ажахынуудай туhаламжа сэгнэшэгүй ехэ. ...мэдэлдэ мүнөө сабшалан, малай бэлшээри бол... ...хэрэглэгдэхээр ниилээд ехэ талмай газар бии гээ... ...рэ газараа ой модо гэмтээхэгүйгөөр, гамтайгаар, ...рэтэйгөөр хэрэглэхэ шухала. Республикын ой мо... ...ажахынууд ой соохи талмайнуудые сэбэрлэн, саб... ...болгохо, олон жэлэй ногоо тариха хүдэлмэри эр... ...болонхой. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй хугасаа ...рэ сабшалангай талмай 1385 гектарта хүргэгдэхэ ...Тиигэжэ байгаалиин ямаршье уларилтай сагта ...2700 тонноhоо бага бэшэ үбhэ тэжээл абадаг бо... ...зорилго табигдангхай.

...ажалые промышленна үндэhэ hуури дээрэ эрхил... ...малые эдеэлүүлгын туримшье ондоо бол... ...о бшуу. Малай тэжээлдэ витаминтай нэмэлтэ ...агдаха. Теэд эдэ витаминууд ойн ургамалда, илан... ...модоной шэлбүүhэндэ тон элбэг ха юм. Энэ табан ...ой модоной ажахынуудта модоной шэлбүүhэ, наб... ...р витаминтай гурил бэлдэхэ хоёр цех баригдахаар ...ргэнэ. Тиигэжэ 1985 он болотор жэлэй 850—900 ...оо бага бэшэ тиимэ шэмэтэ гурил абтадаг болохо, ...ой хамта шэлбүүhэ, набшаhата тэжээл бэлэдхэхэдээ, ...доёо гамнаха шухала.

...э хоолой программые баталан абахадаа, КПСС-эй ...ай майн (1982 он) Пленум предприяти, эмхи зургаан ...эй өөрынгөө аграрна секторые — хамhабарини ажа... ...удые хүгжөөлгэдэ онсо анхарал хандуулаа hэн. Лес... ...д өөhэдөө хүгжэнги хамhабариин ажахытай болоод, ...ынгөо хүдэлмэришэдые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ...ааг байбал, агропромышленна комплексынгоо тэд... ...эдэ hуухагүй, бэеэ дааhан байдалтай болохо бшуу. ...асуудал республикадамнай мүн анхарагдана. Тиин ...модоной ажахынуудай хүн бүхэндэ 1985 он болотор ...илограммhаа бага бэшэ, 1990 он болотор 75 кило... ...мhаа бага бэшэ мяха үйлэдбэрилхэ зорилго табигдана. ...ниие бэелүүлхын тула Романовкын, Ивалгын, Яруу... ...Хэжэнгын лесхозуудта үхэрнүүдые, Зэдэдэ, Гуси... ...ерскдо — хони, Буйска леспромхоздо — гахай, Ба..., Захааминда — моридые бариха хамhабариин ажа... ...уд эмхидхэгдэхэ байна. Тэрэнэй бэлэдхэл мүнөөнhөө ...жэ, үүлтэртэ мал абтажа эхилэнхэй.

...ССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ талаар ...ө агропромышленна комплексүүдай үмэнэ табигда... ...гүн ехэ зорилгонууд ой модоной ажахынуудташье ...ала хабаатай гэжэ ойлгохо шухала. Хүдөө ажахын..., ой модонойшье хүдэлмэрилэгшэд газар дээрэл ажал..., дайдын хэшэгые ашаглана бшуу. Мүнөө эхилхээ ...ан хабарай тарилгын халуун ажалда ой модоной хү... ...эрилэгшэд агропромышленна комплексынгоо бүхы ...алшадтай хамта хамсыгаа шаман оролсохол байха.

...Саашадаашье тиигэжэ нэгэ зорилготой, нэгэн адли эдэб... ...үүсхэлтэйгээр ажаллажа, нэгэ жэгдэ алхамаар дабша... ...байнабди.

...минар-зүблөөн

...публикын арадай депутадуу... ...сельскэ болон сомоной, по... ...ово Соведүүдэй гүйсэдко... ...ай түрүүлэгшэнэрэй хоёр ...эй зүблөөн-семинар хүдэл... ...э үсэгэлдэр, Улаан Үдын Со... ...дэй байшангай конференц... ...оо эхилбэ.

...арадай АССР-эй Министрнүү... Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. ...ов «КПСС-эй XXVI съездын, ...-эй ЦК-гай ноябриин (1982 ...Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ ...элэн, республикын арадай ...адуудай сельскэ болон со... ...ай, поселково Соведүүдэй ...үүлхэ зорилгонууд тухай» ...эл хэбэ.

...риин районой Үдын сомо... Соведэй гүйсэдкомой түрүү... ...э Б. Д. Жамбалдоржиев, Сэ... ...ын районой Гусиноозерскын ...ково Соведэй гүйсэдкомой ...үүлэгшэ А. С. Игнатьев, ...о Байгалай районой Шэнэ ...ай поселково Соведэй гүй... ...омой түрүүлэгшэ В. М. Ко... ...ов гэгшэд үгэ хэлэhэн байна. ...аань республикын Верхов... Соведэй Президиумэй эмхид... ...эй таhагые даагша Д. Д. Даг... ...«Арадай депутадуудай сель... болон сомоной, поселково ...оведүүдэй ниитэ-эмхидхэлэй хү... ...лмэри ба түсэблэлгые нари... ...ха тухай» элидхэл хэбэ.

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 58 (16281) | 1983 оной мартын 11, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

Буряадай АССР-эй 60 жэл

АЖАЛАЙ ЖУРАМ ШАНГАДХАХА, АЛМАЛТА, АРЬБАЛАЛТА ТУЙЛАХА — МҮНӨӨДЭРЭЙ ГОЛ ЭРИЛТЭ

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум арадай ажахые саашадань хүгжөөхын түлөө ажалша коллектив бүхэндэ ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим — бригадна подряд нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ зааhан байна. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ гол шухала үүргэ дүүргэдэг ажалай энэ шэнэ эмхидхэл коллективэй үрда түйлай ехэ арга боломжо нээжэ үгэнэ гэжэ түрүү дүй дүршэл харуулна. Партиингаа ЦК-гай заабаряар түрүү дүршэл дээрэhээ үндэhэлжэ, мүнөө ажалша коллектив бүхэн бригадна подрядые нэбтэрүүлхын түлөө тэмсэнэ.

ШЭНЭ АРГААР

Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй Таловкын заводто ажалай энэ шэнэ эмхидхэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай. Жэшээнь, заводой горно цехэй коллектив бригадна подрядай гуримаар бүри 1981 оной эхинhээ хүдэлнэ. Нэгэ коллектив дотор хүдэлбэшье, хүсэл эрмэлзэлээрээ амяарланги байдаг энэ цехэй хүдэлмэришэдэй ажал тад ондоо юм. Анхан экскаваторщик шулуу шохой ашаха даабаряа дүүргэбэл, бульдозерист шорой түлхибэл, шулуу бутаргадаг машинын машинист өөрынгөө урдахиие дүүргэбэл, hанаагаа амардаг байгаа. Харин мүнөө тэдэнэй ажал бригадна подрядай гуримаар эмхидхэгдэжэ, бүхы коллективэй түйлаhан эсэсэй дүнгөөр салин хүлhэн түлэгдэнэ. Бригадын гэшүүд нэгэ зорилготой, нэгэ hанал бодолтой болоо, даалгагдаhан хүдэлмэридөө харюусалга ехэтэйгээр хандана. Эгээл шухалань юуб гэхэдэ, коллективэй ажалай журам эрид hайжараа. Хэрбээ, жэшээнь, 1981 оной туршада тус цехэй хүдэлмэришэд элдэб шалтагаанаар ажалай арбан үдэр хиидэ хала hаа, нёдондо жэлдэ ажалай журам эбдэхэ нэгэшье ушар үзэгдөөгүй. Тиихэдэ бригадна подряд тэдэнэй ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлээ. 1981 онойхидо орходоо үнгэрhэн жэлдэ тус коллективэй ажалай бүтээсэ 2,4 процентээр дээшэлhэн байха юм. Тиихэдэ хуушан гуримаар хүдэлдэг байхадань, гаргаhан продукциинь өөрынь үнэ сэн 60 мянган түхэригтэ болодог hаа, тэрэнь хараа байса доошолоо. Жэшээнь, 1982 оной IV кварталай хүдэлмэриинь дүнгүүдые абажа харахада, тус коллектив энэ хугасаа соо 10,8 мянган түхэриг алмаhан байна. Энэ ушар коллективэй гэшүүн бүхэнэй харюусалгын эрид дээшэлhые гэршэлнэ. Тиимэhээ түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ материалнуудай, мүн электрын элшэ хүсэнэй гаргаша горитойгоор доошолуулагдаа.

Мүнөө цехэй хүдэлмэришэн бүхэн хэдэн мэргэжэл шудаланхай. Бульдозерист ганса шорой түлхеэд байхагүй, мүн экскаваторщигаар, машинистээр хүдэлхэ аргатай болонхой. Энэ хадаа ажалай шэнэ эмхидхэлэй эрилтэ болоно. Бүхы хүсэеэ ажалайнгаа эрхэ байдалда тааруулжа, хэрэгтэй болоhон сагта бэе бэеэ халан хүдэлхэ гээшэ бригадна подрядай үшөө нэгэ арга боломжо ха юм.

П. В. Смирновой хүтэлбэрилдэг горно цехэй коллектив үнгэрhэн жэлэй гурбан кварталай туршада социалис мүрысөөндэ ходо түрүүлжэ ябаа. Мүн IV кварталай хүдэлмэриин дүнгүүдээр «Дальтрансстрой» трестын предприятинуудай дунда дэлгэрhэн «Социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байна.

Мүнөө Таловска заводой бэшэшье коллективүүд ажалай шэнэ эмхидхэлээр хүдэлхые бэлдэжэ байнхай. Бетон худхадаг цехэй коллектив байгша оной эхинhээ бригадна подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилэнхэй.

В. ВЛАДИМИРОВ.

ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБО

Электрын элшэ хүсэ алмаха, арьбалха талаар республикын промышленна предприятинуудай хоорондын социалис мүрысөөнэй 1982 оной дүрбэдэхи кварталай дүн согсологдобо. Тиин Улаан-Үдын авиационно заводой коллектив нэгэдэхи. Буряадай модо болбосоруулдаг ба мебель хэдэг комбинадай коллектив хоёрдохи hуурида гараhанда тоологдоо.

Улаан-Үдын авиационно заводой коллектив үйлэдбэриингөө түсэбые 100,3 процент дүүргэхэтээ хамта, 1 миллион 43 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаhан байна. Харин Буряадай модо болбосоруулдаг ба мебель хэдэг комбинадайхид үйлэдбэриингөо түсэбые 101,8 процент дүүргэжэ, 122 мянган киловатт-час элшэ хүсэ арьбалаа.

Мүн тиихэдэ «Теплоприбор» заводойхид электрын элдэб приборнуудые hайнаар ашаглажа, элшэ хүсэ алмаха талаар ехэ оролдолго гаргана гэжэ тэмдэглэбэ.

Гэхэтэй хамта Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай, Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй, Улаан-Үдын уран hайханай зүйлнүүдэй ба гарай бэлэгэй туршалгын заводуудай коллективүүд электрын элшэ хүсэ үгтэhэн нормоhоонь ехээр гаргашалhан байна.

Манай корр.

ТҮРҮҮ БРИГАДАДА

Баргажанай леспромхозой В. Н. Тормозовой хүтэлбэрилдэг түрүү бригада нёдондо жэлэй туршада 63 мянган кубометр модо бэлэдхэжэ, жэлэйнгээ түсэбые 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэhэн юм. Байгша оной хахад жэлэй даабариие июниин 25-да сүм дүүргэжэ, түсэбhөө гадуур 1000 кубометр модо бэлэдхэхэ зорилготойгоор хүдэлжэ байhан тус бригада январь болон февраль hарынгаа түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэнхэй.

Ажалай hайн эмхидхэлтэй, шанга журамтай энэ бригадын амжалта нэн түрүүн бригадирhаа үндэhэтэй. В. Тормозов дээдэ гарай мэргэжэлтэн, шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ гэжэ «Забайкаллес» нэгэдэл соо дэмы хэлсүүлээгүй. Габшагай ажалаараа бригадынгаа гэшүүдтэ үльгэр жэшээ харуулан, амжалтын түлөө тэмсэлдэ хүн бүхэнөө зоригжуулдаг, хүтэлбэрилхы шадамар бэрхэ бригадир гэжэ тэрэ үнинэй суурхана. Гэбэшье коллективэй гэшүүн бүхэнэй үнэн зүрхэнhөө оролдожо, даалгагдаhан ажалдаа харюусалгаяа мэдэрэн хүдэлөөгүй hаа, ямар амжалта түйлагдахаб даа. Ажалайнгаа бүтээсые улам дээшэлүүлжэ, арадай ажахын барилгануудта шухала хэрэгтэй модо шадаал hаа ехээр отолхо зорилготойгоор тэдэнэр хүдэлмэрилнэ.

Тус бригада Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй алдарта ойе амжалта түгэс угтахын түлөө республика дотороо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ хабаадалсахыень районойнгоо ажалшадта хандаhан байна.

М. ДОРЖИЕВ.

УЛААН-ҮДЫН ШЭЛЭЙ ЗАВОДОЙ ШЭЛ ХАЙЛУУЛГЫН ЦЕХЭЙ ГОЛ УЧАСТОГУУДАЙ НЭГЭНДЭ ХЭБШЭНЭЭР ХҮДЭЛДЭГ ВАЛЕНТИНА ФИЛИППОВНА МАЛЫХ ҮДЭР, hАРА, КВАРТАЛ БҮРИИНГӨӨ ТҮСЭБҮҮДЫЕ АМЖАЛТАТАЙ hАЙН ДҮҮРГЭДЭГ ЮМ. ДААЛГАГДАhАН ХҮДЭЛМЭРИДӨӨ ХАРЮУСАЛГА ЕХЭТЭЙГЭЭР ХАНДАЖА, ҮЙЛЭДБЭРИИН ЖУРАМ ШАНГА hАЙНААР САХИН ХҮДЭЛЖЭ, ЗАНШАhАН ЭНЭ ТҮРҮҮ ХҮДЭЛМЭРИШЭНДЭ СУГ ХҮДЭЛДЭГ НҮХЭДЫНЬ ҮНДЭР ЕХЭ ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИДА ХҮРТӨӨЖЭ, ПРОФСОЮЗАЙ ЦЕХКОМОЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭЭР hУНГАНХАЙ.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ТОДОРХОЙ ХЭМЖЭЭНҮҮД

Арадай ажахые саашадань хүгжөөхын түлөө ниитын ба ажалай журам hайжаруулжа, үйлэдбэриин ашаг үрые бүришье дээшэлүүлхэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум заагаа hэн. Коммунис партиингаа, гүрэн түрынгөө гүн удхатай эдэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгэ хадаа хүн бүхэнэй нангин уялга болоно.

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай коллектив партиин ЦК-гай тэрэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые үндэhэ болгон, үйлэдбэриин журам шангадхаха талаар тодорхой хэмжээнүүдые абажа, тэдэнээ бэелүүлхын түлөө бүхы шадалаараа оролдожо байнхай. «Ажалhаа гараад ошоhон, тамхилhан, ажалhаа hамшаhан ушарнуудhаа хүдэлмэриин олон миллион час хаягдана гэжэ ЦСУ мэдээсэл үгөө».—гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андропов Москвагай станок бүтээгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө тэмдэглээ hэн.

Республикымнай промышленна томо томо предприятинуудай нэгэн болохо Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадташье ажалай сагые хаяха ушар али олон үзэгдэнэ гэжэ элирүүлэгдээ. Тусхайлбал, түхеэрэлгэнүүд али олон ушарта эбдэржэ, ажалай үедэ миин зогсоно, түүхэй эд саг соогоо асарагдангүй, хангалгын журам эбдэгдэнэ. Жэшээнь, 1980, мүн 1981 онуудай туршада 114 хүдэлмэришэд ажалай сагые үрэ багатайгаар үнгэргэhэн, гадна нэхэлгын цехтэ 120 ажалта үдэр хиидэ хаягдаhан, тиигэжэ 4800 метр бүд гүрэндэ дутуу үгтэhэн байна. Нарин нягтаар тоолоод үзэхэдэ, ажалай сагые имагтал залуушуул хүсэд хэрэглэнэгүй гэжэ элирнэ. Тиимэhээ комсомол-залуушуулай дунда мүнөө ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Предприятиин партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд энэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандууланхай.

Тиихэдэ hурган хүмүүжүүлэгшэдэй хүдэлөөн улам үргэдэнэ. Дүршэл ехэтэй хүдэлмэришэд, шадамар бэрхэ hурган хүмүүжүүлэгшэд М. Арсаланова, З. Куликова, Н. Фаткулина, Ажалай Улаан Тугай ордено А. Гриф гэгшэд эндэ габьяатай. Хүдэлмэриин ямаршье дүршэлгүй ерэhэн залуушуулда түрүүшын үедэ хэр хүндэ хүшэр байдагые ажалай эдэ түрүүшүүл hайн мэдэнэ. Бүд нэхэгшэ нэгэ халаанай туршада 20 мянган метрhээ дээшэ бүд гаргаха, харин ноохо ээрэгшэ ажалай бүтээсын талаар нэхэгшые ахижа ябаха ёhотой. Тиимэhээ эндэ залуушуулда дүршэл шадабари хэрэгтэй. Тэрээнhээ гадна залуушуулда шэлэhэн мэргэжэлээрээ омогорхохо мэдэрэл түрүүлхэ шухала. Тиимэhээ hурган хүмүүжүүлэгшэдэй урда ехэхэн эрилтэнүүд табигдана, ехэ юумэн найдагдана гээшэ. Юуб гэхэдэ, hурган хүмүүжүүлэгшэдэй оролдосотой хүдэлмэриhөө залуушуулай хуби заяан горитой дулдыдана ха юм. Тэдэнэй хүтэлбэри доро хүдэлмэришэн ангиин зэргэдэ жагсаhан түрүү комсомолшууд комбинат дотор олон. Жэшээнь, Бальжима Аюшиева ямаршье дүршэлгүй залуухан басаган анхан эндэ хүдэлхэеэ ерээ hэн. Аха нүхэдэйнгөө шадамар бэрхэ хүтэлбэри доро тэрэ hурагшаhаа түрүү бригадир, партиин Улаан-Үдын горкомой гэшүүн болотороо урган гараа. Тэрэнэй ударидадаг бригада арбадахи табан жэлэйнгээ даабариие болзорhоонь урид дүүргэжэ, энэшье түсэбтэ табан жэлэйнгээ түсэбүүдые 4 жэлэй туршада сүм дүүргэхэ гэhэн зорилготойгоор хүдэлжэ байна.

Партиин ЦК-гай ноябриин Пленумэй заахан ёhоор, комбинадай үйлэдбэридэ эрдэм, техникын hүүлэй түйлалтанууд, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Предприятиин цехүүд дотор 41 шэнэ түхеэрэлгэ тодхогдонхой, 128 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй 37 түхеэрэлгэ hэльбэгдэн шэнэлэгдээ. Ганса нёдондо жэлэй туршада 304 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй уралан нарижуулхы, hэльбэн шэнэлхы, мүн нарижуулан оньhожоруулхы дурадхалнууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэhэн байна. Тиихэдэ ажалай шэнэ эмхидхэлээр, бригадна подрядай гуримаар хүдэлдэг болохын түлөө предприятиин коллектив бүхэнэй тэмсэл үргэлжэлhөөр. Мүнөө комбинадай 64 бригада гэхэ гү, али 1400 хүдэлмэришэн шэнэ аргаар ажалаа эрхилнэ.

Партиингаа заабарида түшэглэн, дутуу дундануудаа богони болзорто усадхажа, арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи гол жэлэйнгээ түсэбүүдые амжалта түгэс дүүргэхын түлөө комбинадай коллектив бүхы хүсөө элсүүлэн оролдоно.

Т. ВЛАСОВА.

ЛЕНИНСКЭ КОММУНИС СУББОТНИГЫЕ УГТУУЛАН

ГАБШАГАЙ АЖАЛАА — ЭХЭ ОРОНДОО

Ленинскэ коммунис субботник апрелиин 16-да үнгэргэхэ гэhэн Москвагай түрүү предприятинуудай дүй дүршэл бүхы орон дотор үргэнөөр дэмжэгдэнэ. Ажалша коллективүүдэй энэ үдэр хараалhан зорилгонууд тухай ТАСС-ай корреспондентнүүд иигэжэ хөөрэнэ.

ЛЕНИНГРАД. В. И. Ленинэй түрэhөөр 113 жэлэй ойдо зорюулжа, Саяно-Шушенска ГЭС-тэ 640 мянган киловатт хүсэтэй наймадахи гидрогенераторые болзорhоонь урид бүтээхэ юм. Эндэ болоhон суглаан дээрэ хүдэлмэришэд коммунис субботник үнгэргэхэ гэhэн Москвагай түрүү предприятинуудай үүсхэлые дэмжээд, энэ үдэр Саяно-Шушенска ГЭС-эй машиные хабсаргажа дүүргэхые шиидэhэн байна. Болзорhоо hараар урид тэрэнь захилшадта эльгээгдэхэ юм.

Коммунис субботнигые габшагай ажалаар тэмдэглэхэ, энэ үдэр алмагдаhан материал, түүхэй эд, түлишэ болон электрын элшэ хүсөөр хүдэлхэ гэжэ Ленинградай олохон заводууд болон фабрикануудай коллективүүд мэдүүлээ. «Кировский завод», «Красный выборжец», «Светлана» нэгэдэлнүүдтэ ажалай hайндэртэ бэлэдхэл эхилэнхэй.

ТЫНДЭ (Амарай область). Апрелиин 16-да ленинскэ коммунис субботник үнгэргэхэ гэhэн нютагайхидайнгаа патриотическа үүсхэлые БАМ-ай Түбэй участогта эгээл түрүүлэн Москвагай барилгашад дэмжэhэн байна. Главмосстройн барилгын управлениин хүдэлмэришэдэй коллективүүдтэ суглаанууд үнгэргэгдэжэ, Тындын шефүүд ажалай hайндэрые үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдээр тэмдэглэхэ гэhэн уялга абаа юм. В. Ляликовагай хүтэлбэрилдэг шэмэглэгшэдэй бригада энэ үдэр халаанайнгаа даабариие нэгэ хахадаар үлүүлхэ гэжэ хараалаад, Г. Порохиной бригадынхидые мүрысөөндэ уряалаа.

Субботнигой штаб байгуулагдаа, москвагайхидай хүдэлхэ барилганууд тодорхойлогдоо. Эдэнь гэбэл, худалдаа наймаанай ниитын түб, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын комбинадай байшан, хүүгэдэй саад болон түмэр замай вокзал болоно.

МИНСК. Эндэхи тракторна заводой олонхи бригаданууд коммунис субботнигой үдэр ажалай үндэр бүтээсэ лаб түйлахые хараална. Ажалаа бригадна аргаар эмхидхэхэ үүсхэл гаргагшадай нэгэн — үйлэдбэриин ветеран В. Алейниковэй хүтэлбэрилдэг булад шудхагшадай коллектив эрхим шанартайгаар хүдэлхэ зорилго табинхай. Тус бригадын хүдэлдэг булад шудхалгын цехэй хүдэлмэрилэгшэдые заводой бүхы бригаданудай коллективүүд дэмжээ юм. Коммунис субботнигой үдэр 300 трактор бүтээхэ гэжэ шиидхэгдээ.

ТАШКЕНТ. Эндэхи үргэлжэ хэнатай гэр барилгын хоёрдохи заводhоо Б. Джураевай, А. Воробьевой, А. Кимэй даадаг бригаданууд апрелиин 16-най үдэр алмалтын жаса байгуулхые шиидэнхэй. Арматура үлөөдэhэгүйгөөр эсхэжэ, участогуудта абтаhан материалнуудые гамтайгаар хэрэглэжэ, металл болон цемент алмахые хараална.

Предприятиин бүхы hалбаринууд түрүүшүүлэй үүсхэлые дэмжэнэ. Субботнигой үдэр заводой продукциин хахад хубиие—200 кубометрhээ дээшэ хабсаргагдамал түмэр-бетон алмагдаhан материалнуудаар үйлэдбэрилхэ гэжэ шиидэнхэй. Узбекистанай нииславлэй шэнэ микрорайондо гэр баригшадай хабсаргаха ёhотой дүрбэн байра бодхоолгодо эды шэнээн түмэр-бетон хүрэхэ юм.

БАКУ. Апрелиин 16-най үдэр даабариhаа үлүү электродвигательнүүдые бүтээхэ, жэлэй эхинhээ хойшо алмагдаhан элшэ хүсэнэй нөөсөөр хүдэлхэ гэжэ Азербайджанай комсомолой 50 жэлэй нэрэмжэтэ электромашина бүтээлгын заводой хүдэлмэришэд уялгалагдаа. Заводые электрын элшэ хүсөөр хангаха схемые хубилгаhанай, электрын элшэ хүсөөр хайлуулдаг участогай пеэшэнгүүдэй оньhон түхеэрэлгые нарижуулан hайжаруулhанай ашаар предприятиин коллектив жэлэй эхинhээ хойшо 18 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаа юм.

Машина бүтээгшэд, химигүүд энэ үдэр баhал үндэр уялгануудые харааланхай.

КИШИНЕВ. Прокат алмахын түлөө республиканска социалис мүрысөөндэ эрхимлэдэг «Электромашина» заводой коллектив коммунис субботнигой үдэр гансал алмагдаhан металлаар продукци гаргаха юм. Бүхыдөө кишиневойхид Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүртэhэн «Золушка» гэжэ мянган машина бүтээхэ юм.

(ТАСС).

МАРКСТА ЗОРЮУЛАГДАНА

УЛЬЯНОВСК. (ТАСС). 1921 ондо Симбирскдэ бодхоогдоhон Карл Марксын памятник эндэ hая нээгдэhэн выставкын гол экспонадынь болоо. Научна коммунизмын үндэhэ hуури табигшын түрэhөөр 165 жэлэй ойдо тэрэ зорюулагдана.

В. И. Ленинэй Түбэй музейн Ульяновск хотодохи филиалай жасаhаа абтаhан документнүүд болон материалнууд агуу ехэ оюун ухаатанай зохёолнуудай байгуулагдаhан түүхэ тухай хөөрэнэ.

Элдэб онуудта ород хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараhан К. Марксын номуудтай выставкын нэгэ хубинь танилсуулна. Үнгэрhэн зуун жэлдэ Россида барлагдаhан «Капиталай» ботинууд онсо hонирхол үүсхэнэ. 1918 ондо совет хэблэлдэ анха түрүүшынхеэ гараhан К. Марксын намтар библиографическа хоморой зүйл болоно.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

БҮХЫ АРГА НӨӨСЭНҮҮДЭЭ ЭЛСҮҮЛХЭ

Партиин Центральна Комитедэй ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэ дотор партиина, совет, ажахын зургаануудай үмэнэ ехэ зорилгонууд тодорхойгоор табигданхай. Эндэ илангаяа үйлэдбэриие эршэ түгэвөөр хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ, капитальна барилгые һайжаруулха, журам шангадхаха тухай онсо анхарал хандуулагдаа һэн. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сессиин материалнууд совет хүнүүдэй ажалай, политическэ эдэбхи •үүсхэлые бадаргаа. Мүнөө бүхы ажалша коллективүүд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ ажалай дүнгүүдые согсолон, арбан нэгэдэхи табан жэлэй тэг дундахи жэлэй зорилгонуудые хараалаад байнхай.

Манай республикын хэлхеэ холбоошод гүрэн түрынгөө байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэн, үйлэдбэрингөө бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөһэн, гүрэнэй түсэбүүдые гол технико-экономическа талаарнь дүүргэһэн байна. Продукци гаргалгын түсэб 100,3 процент бэелүүлэгдээ. Энэмнай хадаа 1981 онойхиһоо 2,6 процентээр дээшэзэ. Тиигэжэ хэлхеэ холбооной түхеэрэлгэнүүд нилээд һайжаруулагдаа. Городской телефонно станциин абонентнууд 100,1 процентээр, хүдөөгэй телефонно станциинхид 109,9 процентээр олошороо. Бүхы предприятинууднай тарифна олзынгоо түсэбые 102,2 процент дүүргэжэ, 1981 онойхиһоо 6,8 процентээр дээшэлүүлбэ.

Манай үйлэдбэриин коллективүүдэй эршэтэй һайнаар хүдэлһэнэй ашаар 1982 ондо республикын хэлхеэ холбооє һайжаруулха талаар нилээд ехэ юумэн хэгдээ. Тиигэжэ нүүдэл-оньһожоруулагдамал 608-дахи колоннын, СССР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын барилгын 1-дэхи управлениин туһаламжаар үнгэрһэн жэлэй капитальна һомололго гүйсэд хэрэглэгдэжэ, үйлэдбэриин гол фондунуудые ашаглалгада оруулха, шэнэ техникэ болон технологи нэбтэрүүлхэ түсэб гүйсэд дүүргэгдэһэн байна.

Тусхайлбал, Багдаринда 700 номертой, Петропавловкада 1000 номертой, Тарбагатайда 500 номертой шэнэ автомат телефонно станцинууд баригдаа. Мүн республикын совхозуудта зургаан АТС, колхозуудта гурбан АТС ашаглалгада оруулагдаһан байха юм. Тиихэдэ Һахали, Хасуурта, Ехэ-Нуга, Кабанск тосхонуудтахи станцинууд һэльбэгдэн шэнэлэгдэжэ үргэдхэгдөө. Хяагта — Наушки, Хори—Удинск гэһэн хэлхеэ холбооной кабельна линии татагдаа.

Республикын телевизионно холбоондо «Экран-КР» түхэлэй 18 түхеэрэлгэ тодхогдоо. Петропавловка тосхондо «СТВ-100» гэжэ шэнэ телевизионно комплекс ашаглалгада үгтэһэн байна. Баргажанай районой ажалшадта Шэнэ жэлэй бэлэг болгон, Буряадай телевидениин программа харуулагдажа эхилээ һэн.

Үдэр ерэхэ бүри урган хүгжэжэ байһан Хойто-Байгалай районой ажалшадые, БАМ-ай барилгашадые хангаха талаар ехэ оролдолго гаргагдадаг юм. 1982 ондо Хойто-Байгалай хэлхеэ холбоошод Таксимо тосхониие БАМ-ай радио-релейнэ линидэ холбоһон байнабди. Мүнөө энэ тосхоной ажалшад олон каналтай телефонно холбоотой, телевизор хараха аргатай болонхой. Мүн Янчукан посёлогто радио-дамжуулгын линии татагдажа, Тоннельный посёлогто хэлхеэ холбооной ба телевидениин комплекс ашаглалгада үгтэхөөр бэлдэгдэжэ байна.

Гэхэтэй хамта Улаан-Үдэ городой шухала шухалын барилганууд үшөөл хангалтагүй муугаар ябуулагдана. Жэшээлбэл, городой дүрбэдэхи автомат телефонно станциин барилгада һомологдоһон 938 мянган түхэригэй ойройдоол 520 мянганиинь аяар зургаан жэл соо арайхан гэжэ ашаглагдаһан байна. «Главбурятстрой» барилга-хабсаралгын 4-дэхи управлениин барилгашад 1982 ондо хараалагдаһан 280 мянган түхэригэй 50 мянгыень лэ ашаглаад, бүри май һарада бүхы хүдэлмэрэе орхижорхёо һэн.

«Союзпечатиин» байшангай барилгашье унжагайршанхай. Эндэ барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин 65 процентнь лэ хэгдэнхэй.

КПСС-эй ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр хэлхеэ холбооной, почтын хүдэлмэрилэгшэдэй урда тон ехэ харюусалгата зорилгонууд табигдана. Энэ бүхы зорилгонуудай имагтал хүдэлмэришэдэй гараар бүтээгдэхэ байһаниинь мэдээжэ. Хүдэлмэришэдые бэлдэхэ, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ талаар үнгэрэгшэ жэлдэшье манай коллективтэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа, ябуулагданашье. Техническэ мэргэжэлэй 11-дэхи училищада үнгэрэгшэ жэлдэ түрүүшын 35 хүн телефонистнуудай мэргэжэл шудалжа гараа. Тиигэжэ Улаан-Үдын телефонно-телеграфна станциин коммутаторна цехтэ мэргэжэлтэд дуталдахаяа болибо. Мүнөө тэндэ телеграфистнууд бэлдэгдэнэ.

Залуу мэргэжэлтэдэй ажалдаа дадажа һуурижахынь тула тэдээндэ онсо анхарал хандуулдаг гээшэбди. Хүмүүжүүлгын хүдэлмэри,- экономическа һуралсал манай коллектив бүхэндэ эмхидхэгдэнэ.

Гэбэшье эндэ дутагдалнууд үшөөл олон. Гүйсэд мэргэжэлтэй, хүтэлбэрилхы шадабаритай хүнүүд үсөөн. Тэрээнһээ боложо, нилээд удаан саг соо Хэжэнгын үзелдэ начальнигай орлогшо, Баргажанай үзелдэ ахамад инженер олдоогүй байһаар. Дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд дуталдана.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ, тэндэ нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн элидхэл дотор ажалай ба ниитын журам шангадхаха тухай асуудалда онсо анхарал хандуулагдаһан байна. Тэрэнэй үндэһөөр манайшье коллективүүдтэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Ажалай журам шангадхажа, эмхидхэлынь һайжаруулжа, бүхы хүсэлэл, оролдолгоёо арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи, тэг дундахи жэлэй түсэб, уялганиудые сүм бэелүүлхэ хэрэгтэ зорюулха болонобди. Тиихэдээ предприяти бүхэнэй үйлэдбэридэ бии байһан нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлэн, гүйсэд хэрэглэжэ, ажалайнгаа бүтээсэ, ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилго табигдана. Продукци гаргалгаяа эрид дээшэлүүлхэтэй хамта, тэрэнэйнгээ өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха. Тиигэжэ сэбэр олзо ехээр абахые оролдохобди.

Хүдэлжэ байһан хэлхеэ холбооной объектнүүдые үргэдхэхэ, шэнэ объектнүүдэй ашаглалгые түргэдхэхэ хэрэгтэ мүн лэ анхарал хандуулагдаха болоно. Элдэб үлүү гарза, гаргашануудые бага болгохо. Материал алмаха хэрэгтэй.

Эдэ бүгэдые туйлахын тула щёкинско болон бригадна гурим хэрэглэхэ, ажалаа түрүү, научна аргаар эмхидхэхэ шухала. Мүн түсэблэлгын ажал эрхилэлгын журам шангадхаха ушартай.

Партиин ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй баталһан Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулхын тула хамһабаринингаа ажахые саашадань хүгжөөхэбди. Тэндэ харуулһалагдадаг гахайнуудые олошоруулха, теплицэеэ үргэдхэхэ, хартаабха ехээр тариха түсэб табигданхай.

Эдэ бүхы хараа зорилгонуудаа сүм бэелүүлхын түлөө манай предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партиина, профсоюзай, комсомолой эмхинүүд бүхы хүсэеэ, эдэбхи үүсхэлээ элсүүлхэ зэргэтэй.

Б. ОЧИРОВ.
Буряадай хэлхеэ холбооной управлениин начальник.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

МЕХАНИЗАТОР

Саг эрьеэд лэ, дахяад урин хабарнай ерэжэ, орооһо тарижа таряагаа ургуулха хүдэлмэри эршэмтэйгээр эхилдэг гээшэ ааб даа. Энэ жэлдэ — арбан нэгэдэхи табан жэлэй гол жэлдэ баян ургаса ургуулхын түлөө тэмсэл хаана хаанагүй бурьялна.

Яруунын районой Нарһатын совхоздошье хабарай тарилгада бэлдэлгэ яһала урагшатайгаар ябажа байна. Эндэ Житихинтэнэй бүлэһөө урган гараһан механизаторнууд урда урдынхидаал адли эршэмтэйгээр ажаллана.

Бага-Нарһатын гэхэ гү, али улаан-яруунынхид нютагайнгаа үнинэй жолоошон Кирилл Осипович Житихиние бултадаа һайн мэдэхэ юм. Тэрэ бүхы наһаяа техникэтэй холбоһон байха. Кирилл Осипович Житихинэй бүхы 6 хүбүүдынь эсэгынгээ зүргөөр механизаторнууд болоһон байна.

Эдэнэй эсэгэ хуушахан «ЗИС» түхэлэй автомашина үни удаан жолоодоо бэлэй. Харин хүбүүдынь мүнөө үеын хүсэ ехэтэ оньһон техникын жолоо барин, амжалтаһаа амжалтада дабшана. Мүнөө үбгэн Кирилл Житихинэй ашанар газар хахална, таряа тарина, ургаса хуряана. Тиихэдэ хүсэтэ автомобильнуудые жолоодон, элдэб янзын ашаа зөөнэ.

Кирилл Осиповичой бүлэ соо хамагһаа урид Николай хүбүүниинь булад «хүлэгые» жолоодоһон юм. Тэрэ Нарһатын В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ дунда һургуулиин 7-дохи класс дүүргэһэнэй удаа тракториcтын мэргэжэл шудалһан байна. Николай Житихинэй тракторист болоходо, газогенераторно «НАТИ», «ХТЗ» түхэлэй тракторнууд бии байгаа.

—1954 ондо шэнэ газар хахалжа эхилхэдэмнай, «Сельхозтехникын» мэдэлэй «ДТ-54» түхэлэй дүрбэн, «С-100» түхэлэй нэгэ трактортай бэлэйбди. Бидэ тэдэнииє гайхалаа баран һайхашаагша һэмди. Мүнөө ажахынуудта тэдэ тракторнуудһаа үлэһэн юумэ үгы гэжэ хэлэхэдэ болохо. Он жэлэй ошохо бүри Эхэ ороноймнай машина бүтээлгын промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэжэ, хүдөө ажахыда энээнһээ урда тээ манай һанаан заяандашье ороогүй оньһон техникэ үгтэдэг болонхой, — гэжэ Николай Житихин омогорхон хөөрэнэ.

Тэрэ өөрынгөө баян дүршэлдэ хүбүүгээ, нютагайнгаа залуу үетэниие һургана, тэдэниие хүмүүжүүлнэ. Николай Житихин хэдэн жэлэй туршада үбэлэй сагта комбайн болон бусад оньһон техникэ заһабарилжа, хабарай тарилгада, ургаса хуряалгада бэлдэнэ. Тэрэнэй хажууда хүдэлэгшэд гушаад жэлэй туршада трактор жолоодогшын баян дүршэлһөө һургаал, заабари абажа, мэргэжэл шадабаряа арьбадханад. Энэ жэлдэшье үнинэй механизатор залуу хүбүүдые дахуулан, хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ оньһон техникэ заһабарилна.

Николай Кириллович Жи-

УЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ДҮЙ ДУРШЭЛҺӨӨ

АЙЛНУУДТА ДААЛГАГДАҺАН АГИТАТОРНУУД

ХОРИИН РАЙОНОЙ АНААГАЙ СОВХОЗОЙ 2-ДОХИ ОТДЕЛЕНИИН АГИТКОЛЛЕКТИВЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ А. Д. НАМЖИЛОНОЙ ХӨӨРӨӨНҺӨӨ

Манай агитколлектив 18 агитаторһаа бүридэнэ. Тэдэнэрэй найманиинь бригада, фермэ, отарануудта, бэшэниинь отделениин түб Онинoборск болон Булам һууринуудай айлнуудта даалгагданхай. Агитатор бүхэндэ 10 айл хубаарилагданхай.

Агитаторнуудаар эрдэм һургаал ехэтэй коммунистнууд, комсомолшууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон нютагай һургуулиин багшанар хүдэлнэ. Багшанар бүхыдөө айлнуудаар ябажа, ойлгуулалмжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулдаг юм. Отделениин хүтэлбэрилэгшэд, бригадирнар болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэд үйлэдбэриин хубинуудые даажа абанхай. Агитаторнуудые иигэжэ хубаарилхада зохид гэжэ һананаб. Юуб гэхэдэ, багшанарта холуур ходо ябажа байха транспорт үгы ха юм.

Хэрбээ урдань айлнуудаар даалгагдаһан агитаторнууд гол түлэб һунгалтада бэлдэхэ үедэ хүдэлөөд лэ, бэшэ сагтаа миин үнгэрдэг байгаа. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ хүнүүдэй ажаһуудаг газарта ниитэ-политическэ хүдэлмэри таһалгарягүй ябуулагдадаг болонхой. Мүн агитпунктнуудшье хаагдахаяа болёо. Юуб гэхэдэ, һуурин тосхонуудаар ажаһуудаг гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, пенсионернүүд болон һургуулиин һурагшадай дунда саг үргэлжэ ойлгуулалмжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Тэдэнэр ажал хэжэ ябаһан хүнүүдтэ сэхэ нүлөөлдэг байна бшуу. Агитаторнууд арбан айлые даажа байхадаа, тэндэхи зониие ехэ багагүй һайса мэдэдэг, хэниинь ямар һуудал байдалтайб, гэр бүлэ доторхи харилсаан ямар бэ, тэдэнэр сүлөө сагаа яажа үнгэргэнэб, эдиршүүл хэр һуралсанаб, айлнууд ямар газетэ, журналнуудые абанаб, телевизор болон радиоприемнигой гү гэжэ хуу мэдээд, дэбтэр соогоо бэшээд ябадаг. Мүн ямар асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэһэнөө, хүнүүдэй эрилтэ, гүйлтануудые тэмдэглэдэг гуримтай. Үнгэрһэн жэлдэ тэдэнэр КПСС-эй ЦК-гай майн болон ноябриин Пленумүүдэй материалнуудаар Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ тухай, СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэһэн байна. Мүнөө үедэ ажалай журам бэхижүүлхэ, хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлхэ, хамтын, гүрэнэй зөөри алмаха, арьбалха, Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн тухай хүнүүдтэй хөөрэлдэжэ байна. Нэгэн доро багшанар-агитаторнууд айлнуудаар ябахадаа, һурагшадай түрэлхидтэй уулзажа, үхибүүдые зүб мүрөөр хүмүүжүүлхэ, гэрэй даабари дүүргэхэ, гэртэхиндээ туһалха асуудалнуудые шиидхэдэг байха юм.

Агитаторнуудтай ходо уулзажа байхадаа хүдөөгэй зоной мэдэрэл үргэдэжэ, ноумһаа, газетэнүүдһээ, телевидени болон радио-дамжуулгаһаа бүри ехэ мэдээсэл абаха эрмэлзэл түрүүлдэг, соёл болбосоролой хэмжээ ябуулганuудта хабаадаха хүсэлтэй болгодог байна. Айлнуудаар ябадаг агитаторнуудта хүнүүд элдэб асуудалнуудаар хандадаг, тэдэнэр өөһэдөөшье хэндэ ямар туһаламжа хэрэгтэй байһыень ойлгодог. Хэрбээ агитаторнууд тэдэ асуудалнуудые өөһэдөө шиидхэжэ шадахагүй байбал, тэрээн тухай отделениин партийна организацида, совхозой парткомдо мэдээсэдэг, хэмжээ абхуулдаг гуримтай.

Жэшээнь, 90 наһатай ветеран Михаил Тимофеевич Неверов хүгшэнтэеэ Онинoборск һууринда ажаһуудаг. Тэдэнэр уһа, түлеэ бэлдэхэдээ ядардаг байгаа. Агитаторай дурадхалаар эдэнэртэ һургуулиин һурагшад туһалдаг болонхой. Сентябрь һарада үхибүүдые гүүртэ, отаранuудһаа һургуулидань асардаг совхозой автомашина ходо ябадаггүй, гээгдэдэг гэһэн дохёо ороо. Энээниие совхозой парткомой хүсөөр шиидхэһэн байнабди. Мүн үбэлжэлгын эхеэр Хүнды гэжэ газарта хүдэлдэг залуу хонишон Юрий Иноземцевэй гэрынь хүйтэн, дулаалагдаагүй гэжэ агитатор тодорхойлоо. Тиигээд совхозһоо автомашина абаад, һургуулиин һурагшадай хүсөөр гэртэнь шэнэ хаяа хэгдэжэ, һайса дулаалагдаа һэн. Иимэрхүү ушар ходо дайралдажа байдаг.

Айлнуудта даалгагдаһан агитаторнууд хүдэлмэрэе нютагай клуб болон библиотекын ажал ябуулгатай холбон эмхидхэдэг заншалтай. Манай клуб дотор һарадаа нэгэ удаа — 21-дэ партиин райкомой лектор ерэжэ, элидхэл хэдэг гуримтай. Эндэ агитаторнууд ямар асуудалаар лекциин болохые мэдээд, тэрээниие шагнахыень хүнүүдээ уридаг байна. Мүн районой хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар «нээмэл бэшэгэй үдэр» үнгэргэгдэдэг болонхой.

Ажалай журам бэхижүүлхэ хэрэгтэ агитаторнууд онсо анхаралаа хандуулна. Энэ асуудалаар, хүнүүдтэй саг үргэлжэ хөөрэлдэжэ байха зуураа, хүнэй үгэ дууладаггүй, заһардаггүй заримашуулые сельсоведэй дэргэдэхи хүдөөгэй суглаан дээрэ зүбшэхэдэнь, эдэбхитэйгээр хабаададаг байна. Үнгэрһэн декабрь һарада тиимэ суглаан зарлагдажа, ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандадаг, архинша хүнүүдтэ хамтын хүсөөр хэмжээ абтаа һэн.

Агитаторнууд һууринай соёл-болбосоролой эмхи зургаануудай хүдэлмэри зохидоор эмхидхэхэ хэрэгтэ хабаадалсадаг. Жэшээнь, манай эрхим агитатор дунда һургуулиин хэлэ-бэшэгэй болон литературын багша, комсомолой гэшүүн Дарма Цыренович Ширапов уран һайханай кружогые хүтэлбэрилжэ, залуушуулые хатар нааданда һургадаг, тосхондоо концерт харуулжа байхаһаа гадна, хүршэнэртөө хүрэдэг, тээсгэн Хэжэнгын райондо айлшалжа ерээ юм.

Һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ агитаторнууд ехээр анхардаг. Һургуули дотор совхозой ажалай түрүүшүүлдэ зорюулагдаһан стенд болон витринэ гоёор түхеэрэгдэнхэй. Агитаторнууд айлаар ябахадаа, һурагшадай гэртээ хэдэг хүдэлмэриие шалгадаг. Үбэлжэлгын үедэ һурагшад гүүртэ болон отаранuудые шефтээ абажа, малшадта ходо туһа хүргэдэг юм. Зундаа һурагшадай ажалай-амаралтын лагерь эмхидхэгдэжэ, тэдэнэртэ эхэһээ һалгаагдаһан 1500-гаад хурьгад даалгагдадаг. Үнгэрһэн зун тэрэ тус лагериие даажа гараа һэн. Тэндэ 7—9 классуудай 12 эрхим һурагшад хабаададаг. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада хурьгадай шэгнүүр нэмээхэ даабари үлүүлэн дүүргэгдээ гэхэ гү, али сүүдхэ бүхэндэ тус бүриинь шэгнүүр дунда зэргээр 157—141 граммаар нэмээгдэһэн байна. Иимэ амжалтануудые туйлаһанайнь түлөө совхозой дирекци һурагшадые ВДНХ-да ошохо түлөөһэгүй путевкоор шагнаа һэн.

Совхозой партийна комитет отделениин партийна организаци, агитколлектив ба агитаторнуудые хэрэгтэй материалнуудаар, совхозой үйлэдбэриин дүнгүүдээр хангаха гэжэ оролдоно. Мүнөө Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Буряад ороной, Хориин районой, Анаагай совхозой түүхэһээ» гэһэн стенд буряад хэлэн дээрэ бэлдэгдээ. Энээниие хэлэ-бэшэгэй болон литературын багша Зоригма Банзаргашеевна Жамбалова эмхидхэһэн байна. Энэнь агитаторнуудта туһатай. Мүн агитаторнуудтай тусхай семинар үнгэргэгдэдэг. Һүүлэй семинар дээрэ совхозой парткомой секретарь Юрий Жалсанович Дашеев үгэ хэлээ. Гадна библиотекарь Прасковья Петровна Байбородина агитаторнуудта хэрэгтэй литература суглуулжа, агитпункт доторхи «Агитаторай буланда» табидаг заншалтай. Тиигэжэ агитаторнуудай дүршэл, шадабари дээшэлнэ. Агитатор-багша Людмила Фердинандовна Хамаганова шадабаритай бэрхэ агитаторнуудай зэргэдэ гараа.

Агитаторнуудай саг үргэлжэ ябуулжа байдаг ойлгуулалмжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри аша үрэеэ харюулдаг, һуурин дотор хуули ёһо, ажалай журам алдаха баримтанууд үсөөржэ, үгы тооной болонхой. Һургуулиин һурагшад ажалда дуратайгаар хандадаг болоно байна. Отделениин хүдэлмэришэд түсэбтэ даабаринуудаа урагшатайгаар дүүргэнэ. Нёдондо гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха түсэб үлүүлэгдээ. Энэ жэлдэ малай үбэлжэлгэ, түл абалга эмхитэйгээр үнгэргэгдэнэ. Мүнөө үедэ хоёр мянга гаран хурьгад абтаад, тобир һайнаар түлжүүлэгдэнэ. Манай эрхим хонишон Дамби Доржиевич Доржиев республикынгаа 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлжэ байна.

Теэд бидэнэрэй хүдэлмэридэ дутуу дунданууд үгы гэхээр бэшэ ааб даа. Даалгагдаһан айлнуудаараа үсөөн ябадаг агитаторнууд үшөөл бии. Түрүү агитаторнуудай дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо талаар бүхы юумэн хэгдэнэгүй гэжэ һанагдана. Саашадаа эдэ дутагдалнуудаа усадхажа, политическэ хүдэлмэриин аша үрые улам дээшэлүүлхэ хүсэлтэйбди.

А. БОРИСОВ
бэшэжэ абаба.

ТАРЯАШАДАЙ ХАБАРАЙ ХЭРЭГҮҮД

БЕЛГОРОД. Белгородско областиин хара хүрьһэтэй нютагуудай механизаторнууд хүдөө ажахын техникые тарилгада бэлэн болгоно. Колхоз, совхозуудта хаа хаанагүй хүрьһэ элдүүрилгын зэр зэмсэгүүд болон сеялкэнүүдые хабсаргажа эхилээ.

Бураздаада гаргагдахын урда тарилгын техникэ һайнаар шалгагдаһан, ябуулжа үзэгдэһэн байна. Сеялкэнүүдые һайнаар тааруулан табихада, гектар бүхэнэй ургаса нэгэнһээ 3 центнер хүрэтэр дээшэлдэг гэжэ дүй дүршэл харуулдаг.

АШХАБАД. Туркменистанай хлопок сэбэрлэдэг заводуудта хлопогой үрэһэ сэбэрлэхэ ба хордохо хүдэлмэри дүүрэнтэжэ байна. Хахад миллионһоо дээшэ гектар талмайда тарилга хэхээр үрэһэн бэлдэгдээ.

Тусхай шэглэлтэй колхоз, совхозуудта үрэһэ хүрэнгэ эльгээжэ эхилээ. Хлопогой таригдаха полиин гурбанай нэгэ хубида шэлэгдэмэл һайн үрэһөөр тарилга хэхээр хараалагданхай. Иимэ арга хэрэглэхэдэ, үрэһэ хүрэнгэ горитой алмаха арга олгодог.

ПРЖЕВАЛЬСК. Иссык-Кульска областиин уһалагшад хүдөө ажахын ургамалнуудые уһалха индустриальна арга шудална. Киргизэй Тюпскэ районой Карл Марксын, СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ колхозуудта ба орооһо ехээр тарижа ургуулдаг бусад ажахынуудта тусхай курсанууд нээгдэнхэй.

ДУШАНБЕ. Город шадарай «50 лет комсомола» гэжэ тусхай шэглэлтэй совхоз түхэрэсэн жэл соо овощ тарижа ургуулна. Эндэхи таряашад Душанбе хотын магазинуудта шэнэ капуста эльгээжэ эхилээ. Тиин жэлэй эхинһээ хойшо эндэһээ 500-һаа дээшэ тонно укроп, хурьган шэхэн, мангир, морхооб эльгээдэг байна.

Түхэрэсэн жэлэй туршада овощ тарижа ургуулха талаар совхозой хүдэлмэришэдэй дүй дүршэлые Таджикистанай тусхай шэглэлтэй олохон ажахынууд халан абана. Республикын бүхы нютагуудта эртын овощ тарижа эхилээ.

АЛМА-АТА. 7 мянган гектар тарялан дээрэһээ хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса абалгын ургалтые хангаһан паспортнуудые «Сельхозхимиин» отрядууд Джамбулска областиин хангаһан паспортнуудые ажахынуудта дамжуулба. Фосфогипсээр хангадаг химическэ предприятинуудай коллективүүдтэй харилсаа холбоотойгоор хүдэлһэнэй ашаар таряашад эды ехэ газарые һайжаруулжа шадаа юм. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилхэдэ бии болодог иимэ үтэгжүүлгэ шэниисын болон ешмээнэй гектар бүриин ургасые хоёр-гурбан центнерээр, харин саахарай свеклын ургасые 18—20 центнерээр дээшэлүүлдэг байна.

ТАСС-ай корр.).

С. И. Конев 18 жэлэй туршада ЛВРЗ-гэй барилгын управленидэ ажаллана. Степан Иванович арбадахи табан жэлэй ударник гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Мүнөө тэрэ П. Н. Белоплотовой бригадада ажаллана. Тэдэнэй ажалладаг бригада 9 хүнһөө бүридэдэг. Тэдэнэр абаһан уялгануудаа хододоо үлүүлэн дүүргэдэг юм.

Степан Ивановии Коневой дүрэ зурагые ЛВРЗ-гэй барилгын управлениин Хүндэлэлэй самбарта саг үргэлжэ хаража болоно. Тэрэ жэлһээ жэлдэ үндэр амжалта туйлажа, залуу үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үльгэр жэшээ харуулна гээшэ. Залуушуулые һурган хүмүүжүүлэгшэ С. И. Конев ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Тэрэнэй хүдэлмэридөө үнэн сэхээр, оролдолго ехэтэйгээр хандадагынь хани нүхэдынь һайшаан дэмжээд, Улаан-Үдын городской Соведэй депутадаар һунгаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. И. Конев. Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

СОВЕТ ОРОН ДОТОР

КУКУРУЗЫН ҮРЭҺӨӨР

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Хойто Осетиин таряашадай ургуулһан кукурузын һайн сортын болон гибриднэ үрэһэ ороной 40 область, хизаар ба республикада эльгээгдээ.

Автономито республикын үрэһэ сэбэрлэжэ илгадаг 8 заводой коллективүүд колхоз, совхозуудай захилнуудые хараалагдаһан болзортонь дүүргэнэ. Үрэһэ сэбэрлэхэ поточно арга эндэ нэбтэрүүлэгдэнхэй, шэнэ технологическа түхеэрэлгэ тодхогдонхой юм.

Хойто Осети кукурузын үрэһөөр ороной ажахынуудые хангадаг юм. Нёдондо жэл эндэхи тусхай шэглэлтэй ажахынууд 200 мянганһаа дээшэ тонно үрэһэ суглуулһан байна.

Автономито республикада үрэһэ тарижа ургуулга түсэбэй ёһоор хүгжөөгдэнэ. 5 районой ажахынуудта үнэтэ сортовой болон гибриднэ үрэһэн тарижа ургуулагдадаг юм. Үйлэдбэриин нэгэдэл болон шэнээр байгуулагдаһан районуудай агропромышленна нэгэдэлнүүдэй соведүүд тэдэнэй хүдэлмэриие залан хүтэлдэг.

Хабарай тарилгын эхилтэр 100 мянган шахуу тонно кукурузын үрэһэн эльгээгдэхэ юм. Энэнь 250 мянганһаа дээшэ гектар полидо тарилга хэхэдэ хүрэхэ.

«ТЭЖЭЭЛЭЙ ФАБРИКАНУУД» ХҮДЭЛНЭ

ВИЛЬНЮС. Тэжээл бэлдэхэдэг техникэ бүтээдэг Литвагай тон томо предприяти — эндэхи «Нерис» гэжэ нэгэдэл промышленна гуримаар мал ажал эрхилдэг болоходонь ажахынуудта найдамтайгаар туһалдаг юм. Фермэнүүдэй хүдэлмэришэдэй ажалые үндэһөөрнь хубилгаха шэнэ түхэлэй автомат линии эндэ бүтээгдээ.

Нэгэ операторай хүдэлдэг «тэжээлэй фабрика» 15 ба тэрээнһээ дээшэ мянган толгой эбэртэ бодо малай комплексын хэрэглэмжые хангажа шадаха байна.

Шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэдэ, фермэнүүдтэ ажалай бүтээсэ 2—3 дахин дээшэлхэ, тэжээл бэлдхэхэдэ түлишэ ба электрын элшэ хүсэ гаргашалга горитой хорохо юм.

КПСС-эй ЦК-гай майн ба ноябриин (1982 он) пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, мал ажалай хүндэ хүдэлмэриие хүсэд оньһожоруулха комплекснуудые нэгэдэл бүридхэжэ эхилээ. Жэшээнь, һолоомо буйлуулха, белогоор шанаржуулагдаһан брикет ба гранул үйлэдбэрилхэ түхеэрэлгэнүүд олохон колхоз, совхозуудта үгтэнхэй.

ПОЛИ ДЭЭРЭ — КОМПЛЕКСНО ОТРЯДУУД

СТАВРОПОЛЬ. Эндэхи ажахынуудай таряашад хүрьһэ элдүүрилгын ба тарилгын бүхы техникэ полидо гаргахаар бэлэн болонхой. Намарай ба үбэлэй һарануудай туршада 16 мянга шахуу трактор, 25 мянганһаа дээшэ сеялкэ заһабарилагдаа. Тиимэһээ олохон колхоз, совхозууд орооһото, эртын тэжээлэй ургамалнуудай тарилгые 7 хоног соо дүүргэхэ аргатай.

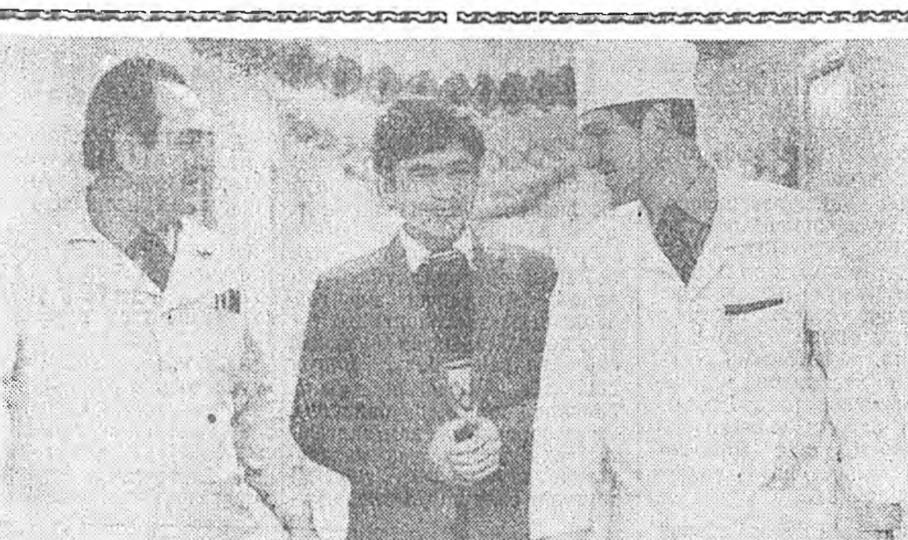
Февральда дулаан үдэрнүүдэй болоходо, хизаарай таряашад борнойнуудаа полидо гаргажа, 600 мянган гектар талмайда шииг тогтооһон, ехэ хэмжээнэй намарай полиие борнойлжо жэгдэлһэн, ешмээнэй болон обёосой зарим хубиие тариһан байна.

Гэбэшье хабартаа хэхэ юумэниинь үшөөл ехэ. Хабарай тарилга хэхынгээ хажуугаар намарай ургамалнуудай зарим полидо дахин тарилга хэхэ болоно. Машинануудые томо комплексно отрядуудта нэгэдхэжэ хэрэглэхэ юм. Ставропольда 6 жэл удаагүүр ажалаа иигэжэл эмхидхэнэ. Хүрьһэ элдүүрилгын ба тарилгын агрегадуудые комплекснуудта хэрэглэхэдэ, ажалай бүтээсэ гурбанай нэгэ хубяар дээшэлһэн байна.

ХАНГАЛГЫН ШЭНЭ АЛБАН

ХАРЬКОВ. Эндэхи промышленна предприятинууд Облсельхозтехникын заһабарилгын мастерскойнуудта туһаламжа үзүүлхэ алба хамтынгаа хүсөөр эмхидхээ юм. Металл отолдог шэнэ түхеэрэлгэнүүдые хабсаргаха, тааруулан тодхохо ба хүдэлгэхэ гээшэ тэрэнэй зорилго болоно. Шевченково тосхондо тракторай болон комбайнай двигательнүүдые заһабарилдаг предприятида заһабарилагшад - мастернуудай комплексно бригада автомат цех байгуулжа эхилэнхэй.

— Областиин агропромышленна нэгэдэлэй соведэй туһаламжаар эмхидхэгдэһэн иимэ албан манай коллективүүдтэ ехэ хэрэгтэй юм,— гэжэ Харьковай Облсельхозтехникын түрүүлэгшэ Е. Монах хэлээ. — Энэнь мастерскойнуудай мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдые программна хүтэлбэритэй станогуудые, поточно болон автомат линиинүүдые түргөөр нэбтэрүүлхэ, найдамтай болгохо арга олгохо юм.

…эгээл залуунь юм. Байгуулагдаhаарнь оройдоо хоёр жэл болоо. Энэ үе соо зүрхэнэй орёо хүндэ 400 шахуу операци хэгдээ.

Зүрхэнэй хэмэл клапануудые хэлгын арга метод, байгуулга — кардиохирургиин гайхамшаг туйлалта мүн. Зүрхэнэй хэмэл клапануудые хэхэ асуудалые 60-аад онуудай эхеэр олон оронуудта эрхилжэ захалhан юм. Профессор Г. М. Соловьев манай орон дотор энэ хүдэлмэриие толгойлhон хирургнуудай нэгэниинь мүн. Тэрэ хадаа зүрхэнэй клапануудые хэмэл клапануудаар hэлгэхэ операциие СССР дотор анха түрүүн амжалтатайгаар хээ hэн. Амитанhаа абтаад, хадагалагдажа байhан клапаниие СССР дотор мүн лэ анха түрүүн тэрэ хүндэ табиhан юм.

Энэ эрдэмтэ СССР дотор хүндэ зүрхэ hуулгаха хоёрдохи операци хэhэн габьятай. Хүндэ боорэ хоёрдохёо hуулгаха операци орон дотороо анха түрүүн хэhэнэйнгээ түлөө тэрэ СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүрхэндөө операци хүүлэhэнэйнгээ hүүлээр Кушбак Ишбаев больницаhаа гаража ябана. Профессор Г. М. Соловьев (зүүн гарhаа), врач А. С. Прохоров гэгшэд тэрэниие үдэшэнэд.

ТАСС-ай фото.

УРИДШАЛАН МЭДЭДЭГ АЛБАН

Оронойманай Хойто зүгэй эрье шадарай Арктикын далайнууд бүхэли жэлдээ шахуу мүльhэн хушалтатай байдаг. Иимэ эрхэ байдалда Хойто зүгэй далайн замаар таhалдалгүйгөөр тамаралгые мүльhэнэй байдал урид шэнжэлэн мэдэдэг албан хангадаг юм. Энэ албан февралиин hүүл багhаа эхилээд, суднануудай мүльhэн соогуур тамаран гаралгые түсэблэхэ арга олгодог.

Энэ албан дүшоод жэлэй саада тээ Ленинградта байдаг Арктикын ба Антарктидын эрдэм-шэнжэлгын институдай дэргэдэ байгуулагдаhан байгаа. Мүльhэн хушалтын түхэл шэнжэ, тэрээгүүр суднануудай тамарха арга боломжо болон Хойто зүгэй далайн замаар тамаралгын үргэлжэлдэг сагынь жэлhээ жэлдэ нилээд схээр хубилжа байдаг. Энээнтэй дашарамдуулан, далай дээгүүр ашаа зөөлгын түсэбүүдые жэл бүри тааруулан хубилгаха хэрэг гарадаг гэшэ. Тус албанай мэргэжэлтэдэй уридшалан табидаг мүльhэнэй байдалай удаан болзорой мэдээнүүд лэ энэ хүдэлмэриин научна үндэhэ hуурянь болодог шуу.

Мүльhэнэй байдал тухай уридшалан табигдадаг мэдээн зургаа-найма hарын болзоротой байдаг. Тэрэ хадаа олон бүхэли тоо, баримтануудай: үбэлэй эсэстэ мүльhэнэй хэр зузаан байhанай, эрье зубшаад хэбтэhэн байрын мүльhэнэй, хүдэлхэ болзорой, нэлэнхы үргэн мүльhэнэй эзэлдэг талмайн, онсо абарга томо мүльhэнүүдэй хагшалааанай, мүльhэнэй бии боложо эхилэлгын болзорой, уhан замай зарим участогуудта тамаралгын хэзээ эхилжэ ба дүүрэжэ болохо байhанай, тамаралгын эгээл тааруу маршрудуудай үндэhөөр табигдадаг гуримтай.

Уридшалан табигдадаг удаан болзорой мэдээнүүд СССР-эй Арктикын бүхы далайнуудта—Баренцевын, Карска, Лаптевуудай, Зүүн Сибириин, Чукотско, тэрэшэлэн Лабрадорско ба Гренландиин далайнуудта, Дэвисовэ хоолойдо зорюулжа, саг үргэлжэ табигдажа байдаг. Эдэ далайнууд болон хоолой дээгүүр манай худалдаа наймаанай ба загаhа олзоборилгын суднанууд үе-үе болоод лэ тамардаг ха юм. Жэл бүри хэгдэдэг шэнжэлгэнүүдэй ёhоор, уридшалан табигдадаг эдэ мэдээнүүдтэ найдаха найдабари 75—85 процентын хэмжээндэ тогтууритай байдаг лэ.

Тэрэшэлэн тус албан хоёрдохи янзын гэхэ гү, али богони болзорой — нэгэ—гурба hарын мэдээ эртээнhээ табидаг. Энэ мэдээн хадаа уридшалан табигдаhан удаан болзорой мэдээнүүдые тодолдог.

Арктикын ба Антарктикын институдта мүноо Арктикада хэрэглэгдэхэ автомат гуримаар хүдэлдэг мүльhэнэй-мэдээсэлэй системэ байгуулагдажа байнхай. Тэрэ хадаа метеостанцинуудай, мүльhэнэй байдал шэнжэлдэг тагнуулай самолёдой, Газарые тойрон ниидэдэг хэмэл ододой, суднануудай өөhэдынь үгэhэн тоо, баримтануудые хамталан дүн гаргадаг, согсолон шэнжэлдэг, мүн суднануудай ябахын тула тамаралгын зам дээрэхи мүльhэн хушалта тухай шухала хэрэгтэй бүхы мэдээнүүдые дары түргэн тоолон гаргадаг байха. Мэргэжэлтэдэй бодомжолhоной ёhоор, уридшалан мэдээ табидаг албанай тоо, баримтануудтай, хамта энэ системэ хадаа Хойто зүгэй далайн замаар ашаа зөөлгые эршэмтэйгээр эрхилхын тулада таатай эрхэ байдал байгуулха ёhотой юм.

Александр КИРИЛЛОВ.
(АПН).

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

АГРОНОМОЙ ТУhАЛАГША

Тарихынгаа урда тээ үрэhэ дэбтээхын тулада уhаяа бэлдэхэ бэлэншье, найдамтайшье арга методые Донецкэ политехническэ институдай эрдэмтэд ухаалан зохёобо. Центрифуга гэжэ аппарадай туhаламжаар холисолдоhон газуудые шэнгэн зүйл сооhоо гаргажа хаяха арга тэдэнэр дурадхаhан байна.

Газгүй болоhон уhан ургамалнуудай ургаха, хүгжэхэдэнь ехэ hайнаар нүлөөлдэг гэжэ мэдээжэ. Иимэ хилбархан «мүнхын уhые» мүнөө болотор хүн бүхэндэ мэдээжэ аргаар — бусалгажа абадаг байгаа. Гэбэшье энэ арга уhанай атомуудай бүридэлые ондоо болгожо хубилгадаггүй, харин элишэ хүсэнэй ехэ гаргаша хэдэг байба. Центрифуга хэрэглэхэдэ эдэ гаргашануудынь хэдэн дахин бага болодог юм. Тэрээнhээ гадна, энэ ашарадай түргөөр эрьелдэхэдэ уhан сооhоо гансашье газууд бэшэ, мүн холисонууд үгы хэгдэдэг гуримтай.

Донецкын хүдөө ажахын туршалгын станциин мэргэжэлтэд туршалга хэжэ, энэ шэнэ онол аргые бодото байдал дээрэ шэнжэлжэ үзэhэн байна. Тиигэжэ эрдэмтэдэй дурадхалаар эндэ нютагжуулагдаhан ешмээнэй үрэhэ хүрэнгэ энэ «мүнхын уhаар» угаагдаа hэн. Тэрэнэй ургаса юрын ешмээнэйхидэ орходоо арбан процентээр үлүү ехэ байба.

Ю. ЮРИС,
ТАСС-ай корр.

«УРААЛАЙ ХОЙТО ЗҮГ»

Обь мүрэндэ сагаан загаhа (сиг) үсхэбэрилхын тулада хадаhаа урдадаг тэрэнэй палаа гол горходые ариг сэбэрээр байлгаха гэшэ угаа шухала. Ургамалай ба ан амитадай байгаалиие сахин шэнжэлдэг Ураалай институдай эрдэмтэд иимэ тобшолол хэhэн байна. Ураалай болон Сибириин хойто зүгтэ тэдэнэр хэдэн жэлэй туршада шэнжэлгэ хэжэ байдаг юм.

Муксун, нельма, сырок гэжэ загаhад хэзээ нэгэтэ имагтал ооhэдыноо дурлаhан газарнуудта ошожо, түрьhэсэ хандаг гэшэ. Эрдэмтэд уhаяа үгсэдэг тэдэнэй замыень, жараахайгаа гаргадаг эрхэ байдалыень, ашагта малтамал абаха үедэ бузарлагдаhан уhанай жараахайнуудта үзүүлдэг нүлөөень шэнжэлээ hэн. Тэдэнэй дурадхалаар хадаhаа буудаг уhые сэбэрлэхэ, тусхай соорэм бариха хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Оронойманай амтата эдеэнэй цех гэжэ нэрлэгдэдэг Обиин хойто зүгэй хуби мүноо хуушанайнгаа хэбээр сэбэр hайхан байхаhаа гадна, жэл бүри продукци ехээр үгэдэг болонхой.

Институдай хэhэн энэ хүдэлмэри — «Ураалай хойто зүг» гэжэ тусхай комплексно программын экологиин хубиие бэелүүлхэ зам дээрэхи түрүүшын алхамуудай нэгэниинь мүн. Геологууд рудагай, нүүрhэнэй ехэ баян нөөсэнүүдые эндэ олоhон байха юм. Оршон байгаалида хохидол ушаруулангүйгөөр эдэ баялигуудые абаха, ан амитанай ба ургамалай аймагые тэрэл хэбээрнь байлгаха, байгаалиин тэнсүү hайхан байдалые сахиха — эгээл иимэ зорилгые эрдэмтэд шиидхэжэ байдаг.

Н ПОТАПОВА.
Свердловск.

ПОРШООГООР ХЭhЭН ЗҮЙЛНҮҮД

Агрегадуудые бүтээдэг Алтайн заводто түмэрэй поршоогоор шухала зүйлнүүд анха түрүүшынхеэ үйлэдбэрилэгдэжэ эхилбэ. Энэ ушарта түмэр зүйлнүүдые мүлиш болбосоруулха хүдэлмэри хэгдэхэсээ болёо, эдэ зүйлнүүд тон нарин нягтаар бүтээгдэдэг болоо. Тус завод дээрэ поршоогой металлурги нэбтэрүүлхэдэ, жэлдээ 900 тонно металл алмагдаха байна.

Барнаул.

…БАРАЛГЫН …ЭМЭЛ ОДОД

…ргиэ жэлэй ноябрь Карибска далай дээ… американ хүниие бяшыхан далба… дна уhан доро байhан …ошожо мүргэжэрхёо. …лталга далайн ба …замуудhаа холо бо… Тиимэhээ аюулда …хүнүүдые саг соонь …олохо, абарха арга …уй. Тиигээшье haa …абарагдаа бэлэй. …орохон судна дээ… автомат гуримаар хү… тусхай радиобуйгаар «СОС» дохёонуудые «Космос-1383» хэмэл …дуулажа абаhан бай…мэл одон аюулай то…hон газарые тон на… тодоруулаад, эдэ мэ…дые газар дээрэхи аме… станцида дамжуулжа …hэн. Нэгэ хэды болоhоно усалтаhан газарта …ет ниидэжэ ерээд, мо…ые абарhан юм.

…ушар түрүүшынхеэ …бэшэ. Аюул гайда оро… суднанууд болон само…дые бэдэрхэдэнь, совет …олон абаралгын алба… туhа хүргэжэ бай… Имагтал 1982 оной сен… 10-hаа октябриин 10 …үргэлжэлhэн hара «Космос-1383» хэмэл …туhаламжаар Канада ба США-да боло… гурбан авиационно …алга, мүн Хойто Ат…када далайн аюулай …hон газарнууд (коорди…д) тодорхойлогдоhон. Саг соонь абтаhан …энүүдэй эсэстэ хүнүүд …гдаа hэн.

…осмос-1383» гэжэ абараын хэмэл одон 1982 оной …30-да ниидхүүлэг… байгаа. Аюулда оро… суднанууд болон само…лай байhан газарые то…ойлхо аппаратура тэрээн… дэлхэйн түүхэдэ анха …ушынхеэ тодхогдоhон …уласхоорондын КОСПАС-САТ гэжэ проектые бэе… хэ түсэбэй ёhоор энэ ап…тура байгуулагдаад, га…шадархи замбуулинай …а гаргагдаhан гэшэ.

…дэрэлгэ-абаралгын хэмэл …ой албанай хэрэгтэй бо…hиинь үшинэй. Мүнөө …дто хэрэглэгдэдэг усал…а тухай мэдээсэдэг сис…нүүд занишалта болоhон …хээ холбооной хэрэгсэл…тэ үндэhэлдэг, холын …рта дохёонуудые дам…лан үгэжэ шададаггүй …на. Тусхайлан хэлэхэдэ, …суднанууд дээрэхи ра…станцинуудай үгэhэн аюу… дохёонууд юрэл 200 ки…метр хүрэтэр дуулдадаг, …рин багашаг суднанууд …лон самолёдууд дээрэhээ …hэн дохёонууд бүришье …а газарта — хэдэн ар… километртэ хүрэдэг бай… Юртэмсын далайн, оке…нуд дээрэ жэл бүри 350—…00 судныш, хэдэн мян… морягуудай хосор… байhанай шалтагаануу… нэгэниинь энэл даа.

Олон оронуудта, тэрэ тоо… СССР-тэшье, абаралгын …бан хүдэлжэ байдаг. Зү…эр хүнүүдые абархын ту… аюулда ороhон тухай дохёо юртэмсын алишье буланhаа эльгээгдэhэн байгааашье haa, заабол дуулдаха ёhотой. Амжалтын хоёрдохи эрхэ нүхэсэлынь юуб гэхэдэ, усалталгын газарай тон зүб координадуудые мэдэжэ абаха хэрэгтэй. Гэхэ зуура, олон ушарта эдэ координадууд, нэгэн гэбэл, буруу тодорхойлогдоhон байдаг, үгышье haa, хэдэ хэдэн шалтагаанаар энэ дохёонь абарагшадта хүрэжэ ошодоггүй.

Аюул гайда ороhон морягуудта хайшан гээд туhалхаб? Эрдэм, техникын хүгжэхэтэй хамта усалталгын газарые шэнжэлэн мэдэхэ арга онолнууд хүбилаа. Туhа хүргэхые гүйhан тэмдэгтэй саарhа хэhэн шэл амhартануудhаа эхилээд, авиационно хэрэгсэлнүүдэй туhаламжаар бэдэрэгдэдэг радиобуй хүрэтэр хүгжэhэн байна. Гэбэшье хүнүүдые тээгээд ябаhан суднанууд хосоржол байhаар. Газарые тойроод ниидэдэг хэмэл ододой бии болоhонhоо хойшо энэ дутагдалые усадхаха арга боломжо нээгдээ бшуу. Бэдэрэлгэ хэхэ уласхоорондын үргэн ехэ, hайн хүдэлсэтэй системэ байгуулха гэжэ шиидхэгдэнхэй. Тэрэнэй гол хубинь хэмэл одон болохо ёhотой. Энэ проект КОСПАС-САРСАТ гэжэ нэрэтэй. КОСПАС системын совет хуби иигэжэ тайлбарилагдадаг: «Усалталгада ороhон суднанууд ба самолёдуудые бэдэрэлгын замбуулинай системэ». САРСАТ гээшэнь англи хэлэн дээрэ хэгдэhэн хуряамжалга болоно. Энэнь «Бэдэрэлгын ба абаралгын хэмэл одон» гэhэн удхатай.

Абаралгын хэмэл ододые хоёр орон — Советскэ Союз ба Холбоото Штадууд табидаг болохо. Мүноо замбуулинай зам дээрэ имагтал совет хэмэл одон хүдэлнэ. Бүхыдөө энэ системэдэ дүрбэн хэмэл одон байха ёhотой. Тэдэнэр полярна дүхэриг шадарай зам дээрэ—800—1000 километр үндэртэ гаргагдадаг шуу. Энээнэй ашаар тус системэ бүхы газарые хараха аргатай байха, дэлхэйн ямаршье райондо аюул гайда орогшодые бэдэрхэ арга олгохо юм.

Хэмэл ододhоо гадна, суднанууд, самолёдууд ба вертолёдууд дээрэ тодхогдодог усалталгаhаа абардаг радиобуйнууд, хэмэл одонууд дээрэhээ үгтэдэг мэдээсэлнүүдые абадаг газар дээрэхи станцинууд болон залан хүтэлэлгын национальна түбүүд энэ системын бүридэлдэ ородог байна. КОСПАС гэжэ системын совет түбынь Москвада СССР-эй Далайн флодой министерствын дэргэдэ байгуулагданхай. Хэмэл одод дээрэhээ усалталгада ороhон тухай мэдээсэлнүүдые абажа байха пунктнууд Москвада, Архангельскда, Владивостогто, Сибириин городуудай нэгэндэ түбхинэхэ юм. Тэдэнэр хэмэл ододой хойноhоо автоматическа гуримаар адагладаг параболическа антеннэнүүдээр, аюул гайда ороhон газарыень тодорхойлхын тулада радиоприемно ба тоололгын аппаратураар хангагданхай юм. Тиимэ станцинууд ерээдүйн сагта дэлхэйн олохон районуудта түбхинэн байрлаха ушартай.

Тус системэ дотор гай аюулгүй радиобуйнуудта шухала hуури олгогдодог. Нэгэдэхеэр, буй гээшэ (далай дээрэ дохёо үгэдэг оньhон) найдамтай байха ёhотой. Хоёрдохёор, тэрэ хадаа хүнгэхэн, хямда сэнтэй, хэмжүүрээрээ томо бэшэ, элшэ хүсөөрөө түгэлдэр (дохёогойнь хэмэл одон хүрэтэр ошодог байхынь тулада), ашаглахада, аятай зохид байха ёhотой. Радиобуй гээшые гансашье суднанууд, самолёдууд дээрэ хэрэглэжэ болохо бэшэ юм гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тэрэ геологуудташье, альпинистнуудташье, аяншалагшадташье туhа хүргэжэ болохо бшуу.

Хоёр түхэлэй буй гээшые хэрэглэхэ гэжэ оагсаамжалагдана. Эдэнь авиациин туhаламжаар бэелүүлэгдэдэг бэдэрэлгэ-абаралгын үедэ хэрэглэгдэдэг ба шэнэ түхэлэй буйнууд болоно. Гэбэшье бии байгаа радиобуйнууд холуур болоhон аюулые тодоруулхадаа бирагүй, найдабаригүйшэг байна. Жэшээлэн хэлэхэдэ, эдэ буйнууд усалталгын газарые тодорхойлходоо, 10—12 километрээр алдажа болодог.

Шэнэ радиобуйнууд hайса нарижуулан hайжаруулагданхай. Усалтаhан суднанууд ба самолёдуудай байhан газарые олоходоо, эдэ буйнууд оройдоо 3—5 километрээр алдажа болохо юм. Тэрээнhээ гадна, гай аюулда ороhон судна гү, али самолёт ямар түхэлэйб, ямар нэрэтэйб, ямар гүрэнэйб, мүн юунhээ боложо гэмтээб, аюулда ороhонhоонь хойшо хэды саг үнгэрөөб гэhэн мэдээсэлнүүд шэнэ буй гээшын дохёо дотор байдаг. Иимэ радиобуйе абарагшадай түргөөр обёорон олохын тулада тэрэ хадаа радиомаягтай, туяаруулан гэрэлтүүлдэг маягтай байдаг.

Гэнэ аюулай болоод байгаа haань, радиобуй (тэрэ хадаа автомат гуримаар гү, али экипажаар хүдэлгэгдэдэг юм) газар дээрэ, океанда гү, али агаарта ямаршье сагай уларилай байхада 406 мегагерцын частота дээрэ 50 секунда болоод лэ аюулай «СОС» дохёо үгэжэл байдаг юм. Энэ дохёоень аюулда ороhон газар дээгүүр ниидэhэн хэмэл одон дуулажа абаха ёhотой. Хэмэл одонhоо энэ дохёо мэдээсэл абадаг ба шэнжэлдэг газар дээрэхи пунктнуудта ородог байна. Тэндэhээ гай аюул тухай энэ мэдээсэл национальна координационно түбүүдтэ дамжуулан эльгээгдэдэг гэшэ. Энээнэй hүүлээр тус мэдээсэл аюулда ороhон судныш гү, али самолёдой эзэн орондонь, тэрэшэлэн бэдэрэлгэ-абаралгын албанда дуулгагдадаг юм.

Бэдэрэлгэ-абаралгын замбуулинай системэ хадаа хүнүүдэй ами наhа абарха энэрхы сэдьхэлэй, hайн hайхан зорилгын аша туhада байгуулагдана гэшэ. Энэ хадаа Газарые тойрон дабшадаг хэмэл одоной хүнүүдтэ туhа хүргэдэг байhанай гансашье үльгэр жэшээ бэшэ ааб даа.

Геннадий МАКСИМОВ.
(АПН).

1983 ОН △ МАРТ

ТООhОГҮЙ ХАРГЫ

Ашагта малтамалнуудые нээмэл аргаар абаха эрдэм-шэнжэлэлгын ба проектно-конструкторско институдай мэргэжэлтэд уурхайнууд соо хүдэлдэг хүнүүдэй ажалай эрхэ байдал hайжаруулха арга дурадхабад.

Энэ асуудал ашагта малтамал абадаг предприятинуудта угаа шухала бшуу. Уурхайнуудта хүдэлдэг хүсэтэ техникэ хуурай зунай аяма халуунда огторгой түлама хара торюун тооhо бурьюулдаг ха юм. Тиихэдэнь жолоошод болон экскаваторщигуудай ажалай бүтээсэ доошоо ородог, тэдэнэй хүдэлмэри дээрэхи ариг сэбэрэй байдал муудадаг гэшэ. Энэ ушарта харгы дээгүүр уhа сэсэргэжэ, хэрэг байдалаа заhаха гэжэ hэдэдэг байна. Теэд hүүлээрнь бии болоhон шабар шабха харгы замай аюулда хүргэжэ магад. Эндэ хатуу хушалтатай харгынуудые бариханы баhал аша үрэгүй. Нахадааб гэхэдэ, эдэ харгынууд саг зуура хэрэглэгдэхэ, тииhэн мүртөө котлован соогуур иишэ тиишээ ходол годирон гаража байна.

Челябинскынхид нефть шаналжуулан буйлуулгын үедэ ябууд гарадаг продуктнуудhаа тооhо суглуулан бариха зүйл — универсин гээшые байгуулба. Уhалалгын өөрөө ябадаг агрегат харгын нюруудa тэрэ универсиние шэнгээдэг, харгынь асфальт шэнги тооhогүй болодог юм. Иимэ аргаар хэгдэhэн харгы самосвалнуудай болон бусад техникын нэгэ долоон хоногhоо hара хүрэтэр тооhо гаргангүйгөөр ябаха найдабари олгоно.

Е. ТКАЧЕНКО,
ТАСС-ай корр.
Челябинск.

ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД

ШУХАГ ТУРШАЛГА

hАЯ ГАРАhАН тугал гэмгүй hайнаар бэежэнэ, сасууданhаа юугээрээшье илгарнагүй. Иимэ тобшолол мэргэжэлтэдэй тусхай комисси хээ hэн. Ленинград шадар оршодог Пушкин хотодохи Хүдөө ажахын мал үсхэбэрилдэг ба генетикын бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлгын институдай туршалгын фермэ дээрэ түрэhэн эрэ тугал иигэжэ шэнжэлэгдэhэн байгаа. Үнеэ искусственна аргаар урэжүүлээд, бэелжэ эхилhэн урыень ондоо үнеэндэ урилуулан hуулгаха тушаа онсо өөрэ, мүн уршагтайгаар дүүрэhэн туршалга совет эрдэмтэд эндэ хэhэн юм.

—Эрэ тугалнай эдихэдээ hөөл бэрхэ,— гээд малай эхин урые (эмбрион) үсхэбэрилэн нэбтэрүүлдэг лабораториин хүтэлбэрилэгшэ профессор А. К. Голубев хэлэнэ.

...Тугалай түрэхэдэ мэргэжэлтэдэй хэhэн иимэ ехэ түлөөлэлгэтэ зүбшэлдөөн үшөө хэзээдэшье болоогүй гэшэ ха. Тиимэ олон мэргэжэлтэдые hая гараhан тугалай хажууда ТАСС-ай корреспондентнүүд хараа hэн. 41 килограмм шэгнүүртэй, сайбар зүhэтэй эрэ тугал нариихан хүлхэнүүд дээрээ тогтожо ядан хэлбэлзээhээр, зохидхон хара хоншоороороо эхынгээ зөөлэхэн хэлэндэ долёолгохоёо дүгташаба.

— Тэрэниие хэзээ нэгэтэ «найдабаримнай» гэжэ нэрлэхэдээ бидэ алдуу хээгүй hэмди,— гээд, А. К. Голубев ажаглалта хэнэ. —Тэрэ хадаа эгээл зориггой найдабариемнай харюулаа, бидэ тэрээндэ бэеэ зэhэн бэлдээбди, олохон жэлдэ тэрээн тээшэ зорёо hэмди.

Искусственна аргаар эхин урэ абаха, тэрэниие ондоо эмэ малда урилуулан хүгжөөхэ асуудал дээрэ олохон лэ оронуудай мэргэжэлтэд ба малшад хүдэлhэн байха. Ашаг шэмэ ехээр үгэдэг адууhа мал саашадаа генетикын ёhоор түлжүүлэн «байгуулха» зорилгонуудтай энэ шэглэлые холбодог байна. Нэгэ үнеэнhээ нүгөөдэ үнеэндэ эхин урыень дамжуулан hуулгаха туршалганууд лэ мүнөө болотор бүтэмжэтэйгөөр хэгдэдэг байгаа. (Жэшээлхэдэ, манайороной болон Даниин эрдэмтэд найман үдэр соо бэелжэ байhан урые нэгэ үнеэнhээ ондоо үнеэндэ амжалтатайгаар дамжуулан hуулгаа hэн). Амиды амитанай анха бии бололгын тон орёо нарин хүгжэлтые — биологуудай хэлэдэгээр «Ин витро» гэдэгые —лабораториин шэл hабахан соо мүнөө тэрэл түхэлдэнь харуулха арга олдобо гэшэ.

— Голодоhондо гаргагдаhан аад, үүлтэртэ үнеэдhээ бидэ үшөө бэеэ хүсөөгүй яйцеклеткэнүүдые абанабди, тиигээд тусхай оршон байдалда урыень бүридүүлхын тулада нэгэ хэды саг соо тэдэнээ бэлдэнэбди, — гэжэ А. К. Голубев туршалгын гуримые ойлгуулжа үгэбэ. Урэжүүлhэнэй hүүлээр клеткэнүүд бутардаг —сүүдхэ үнгэрөөд байхада клеткэ бүхэниинь дүрбэ болоод байдаг. Юрэнхыдөө иигэжэ бүхы яйцеклеткэнүүдэй 20 шахуу процентынь урэ бүридэдэг байха юм. Амжалтаяа лаблама ехэ болгохын, арьбадхахын тулада бидэ «эсэгэнь» болгон, абаhаар хоёр буха шэлээ hэмди. Тиигээдшье али эсэгынь урэб гэжэ хожомынь үшөө тодоруулха хэрэгтэй байгаа.

Эхин урые (эмбрион) түлжүүлхэ оршон байдал ба гурим байгуулха гэшэ эгээл орёо хүндэ хэрэг юм. Иимэ оршон байдалынь манай эндэ шэнгэн бодос ба газуудай холисо болоно. Энэ холисо 37,5 температуратай термостадууд соо байлгагдадаг. Тэрэшэлэн эхин урээ урилуулан hуулгаха сагаа тон нарин зүбөөр олохо гэшэ угаа шухала. Амиды эхин урэнүүдые (тэдэнь гурба байгаа) дүрбэн сүүдхэ болоhон хойно үнеэндэ урилуулан оруулhан юм. Үнеэниинь гэмгүй хэм соохоноо дэлгэнэжэ ябаа, тиигэhээр 275-дахи үдэртэнь бата шанга бэетэй, таргахан эрэ тугал түрөө hэн.

ВАСХНИЛ-ай вице-президент Л. К. Эрнстын хүтэлбэри доро эхин урэнүүдые урилуулан hуулгаха тушаа хэгдэдэг хүдэлмэринүүд хадаа мяханай ба hүнэй ашаг шэмэ ехэтэй мал ажалые хүгжөөхэ индустриальна методүүдые нарижуулан hайжаруулха үргэн ехэ арга боломжо нээжэ үгэнэ.

Энэ хадаа, жэшээнь, клонированли гэхэ гү, али эрхим үүлтэртэ малай уг залгамжалhан ашаг шэмэ ехэтэй түл абаха ябадал болоно. hайн үүлтэртэ малай урээ бүридэhэн яйцеклеткэнүүдые юрын лэ үнеэндэ урилуулан дамжуулжа болохо юм. Тиихэдээ бүридэhэн эхин урээ үгэдэг нэгэ үнеэнhээ сэбэр hайн үүлтэрэй 10—12 тугал абажа болохо гэжэ теоретическэ шэнжэлгэнүүд батадхан харуулба. Энэмнай бүхы наhан соогоо нэгэ үнеэнэй үгэдэг түлэй шэнээн болоно бшуу. Гэхэтэй хамта ашаг шэмэ ехэтэй суута үүлтэрэйхидэ орходоо эгээл нютагай үүлтэрэй мал элүүр шанга хэлбэритэй, үбшэндэ диилдэсэгүй бэетэй байдаг гэжэ hануулая.

—Пушкин городто амжалтатайгаар хэгдэhэн туршалга шэнжэлхы бэдэрэлгээ үргэлжэлүүлхэ шэнэ эршэ хүсэ үгэнэ,—гээд академик Л. К. Эрнст хэлэнэ. Тэрэнэй үндэhэ hууринь манай орон дотор байгуулагданхай.

Н. КОНСТАНТИНОВ,
С. ФОНАРЕВ,
ТАСС-ай корр.

МОСКВА. «ИЛ-86» гэжэ самолёт-аэробус мүноо Ташкент, Симферополь, Минеральные Воды, Новосибирск, Ростов-на-Дону хүрэтэр ниидэдэг болонхой.

«ИЛ-86» — дүрбэн хүсэтэ двигательтэй, мүнгэлиг үнгэтэй туйлай томо машина юм. Тэрэ час соо 850 километр түргөөр, 3500 километр буунгүйгөөр ниидэдэг, 350 хүниие багтаан абажа ябадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «ИЛ-86».
ТАСС-ай фото.

…ХИЛЫН …СААНАХИ ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН hОНИН

△ СОФИ. Пропанной ургамалнуудые хахалагдаагүй газар дээгүүр таридаг, мүн урэhэнтэй хамта үтэгжүүлгэ газарай хүрьhэндэ буладаг сеялкые Руса городой (Болгари) дээдэ техническэ училищиин инженернүүд ухаалан зохёоhон байна.

△ ГОРОД соогуур пассажирнуудые, илангаяа олон хүн зоной ябадаг маршрудаар тэдэниие зөөхэ асуудалые шиидхэхэдэнь шэнэ троллейбус туhалха жэшээтэй. Болгариин Ботевградтахи «Чавдар» комбинадай мэргэжэлтэд иимэ машина бүтээжэ байнхай. Тэрэнэй ужам салон соо 147 хүн hуугаад ябадаг байха. Троллейбус утаашаа 16 метр болодогшье haа, жолоодоходо хүнгэн, гэдэргээ ябаха, хотирходоо ядамаргүй түргэн. Тэрэнэй хотирходонь, гансашье урдахи бэшэ, мүн хойтохи мөөрнүүдынь хотиролсодог юм. Ерэхэ жэлдэ шэнэ машина олоор гаргагдажа эхилхэ.

△ БУХАРЕСТ. Шэлэй hэбэрдэhээр бэхилhэн бетон үйлэдбэрилхэ технологи Румыниин мэргэжэлтэд шэнжэлэн байгуулба. Иимэ бетон түмэр-бетондо орходоо хоёр дахин хүнгэн, уhа шиниг табисагүй шанартай. Шэнээр зохёогдоhон бетон уhалууриин каналнуудые барихада хэрэглэгдэжэ эхилбэ.

△ ВАРШАВА. Первын, мяхабалсанай гэмтэhэнhээ уламжалан, муудажа хатаhан гарай балсаниие амидыруулдаг, тусхай программын ёhоор гарые залан хүдэлгэдэг электронно түхеэрэлгэ Польшын инженернүүд бүтээбэ. Энэ түхеэрэлгэнь 2,5 килограмм шэгнүүртэй, тиигээд үбшэн хүнэй нерээ бa балсанда дадхаан тааруулдаг хоёр передатчик ба стимуляторhаа бүридэhэн гарта үмдэхүүлдэг протез мүн болоно. Иимэ түхеэрэлгэ батарейгээр хүдэлдэг, харин дала мүрөө хүдэлгэхэдэ, тэрэнь хүдэлжэ эхилдэг гуримтай.

△ ПАРИЖ. Франциин «Пежа» фирмэ 62 мориной хүсэтэй, табан хүнэй hууритай хүнгэн автомобиль бүтээжэ гаргаба. Тэрэнь 100 километр ябахадаа, оройдоол 2,5 литр түлишэ гаргашалдаг байна. Автомобилиин кузов мүлигэр түхэлтэй.

△ НЬЮ-ЙОРК. Сул гүбиин агаарhаа сүүдхэдээ 2.650 литр уhа абаха түхеэрэлгые американ инженернүүд ухаалан зохёоhон байна. Энэ түхеэрэлгэ соо байhан агаарай уhалиг уурал уhан болгогдодог, тэрэ уhые сэбэрлэhэнэйнь hүүлээр ууха болохо юм.

△ ЛОНДОН. Түмэр харгы барихадаа, Англида хайр шулуунай ба шпалануудай орондо рельс доогуур табиха үргэлжэ бетон hуури дэбдидэг боложо эхилбэ. Иимэ hуури бүтээхэдэ юрын материалда орходоо үнэтэйхэншье haа, ашаглаха үедэ hураггүй хямда ба хүнгэн, бетониинь рельснүүдые жэшээгүй найдамтай бүхөөр бэхилдэг байна бшуу. Энэ ушар тоннельнүүд соогуур түмэр харгы татахада илангаяа шухала юм.

△ ВАШИНГТОН. Ама, хоолойгоороо хүйтэ абахаяа айжа, дүгшан гүйлгэдэг олохон хүнүүд хүйтэндэ дуратай хэрэгээ орхихо баатай болодог. Тэдээндэ туhа хүргэхын тулада нэгэ американ фирмэ тусхай түхеэрэлгэ ухаалан зохёобо. Хүнэй амилдаг агаар тэрэ түхеэрэлгэ соонь гүйгөөшын бэеын дулаагаар дулаасуулагдадаг юм. Энэ түхеэрэлгэ хүнэй сээжэдэ шагтагалагдажа, агаар суглуулан дулаасуулдаг, тиигээд улн нугархай шлангаар дулаан агаарынь хүнэй аман соо ходо байдаг зэбэдэ дамжуулан үгтэдэг... Тэндэнь агаар оруулдаг, гаргадаг клапан бии юм.

△ ТОКИО. Хэбтэри үбшэнтэнэй хойноhоо харууhалдаг рободуудые Японой «Дайнити кико» гэжэ фирмэ ухаалан бүтээсээ. Тэрэ робот үбшэн хүнэй өөрынь, мүн үбшэнтэниие харууhалдаг хүнүүдэй амаараа хэлэhэн захиралтануудые үгэ дуугүйгөөр дүүргэдэг байна. Робот соо компьютер бии, тэрэнь хүнүүдэй амаараа үгэhэн заабаринуудые электрын дохёонууд болгожо хубилгадаг гэшэ. Эдэ дохёонууд заабаринуудые дүүргэлтэ болгодог механизмуудта дамжуулагдажа, тэрээндэ нүлөөлдэг байна.

Соёлой һонин

МҮНӨӨ ҮЕЫН ЭРИЛТЭДЭ ХҮРЭМӨӨР

СССР-эй агуу ойн хүндэлэлдэ, Агууехэ Октябрийн 65 жэлэй ойн баярта зорюулагдан, олон тоото нииитэ-политическэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэһэн, үзэл бодолоор гүнзэгы удхатай зүжэгүүд найрулан табигдаһан байна гэжэ Бүхэсоюзна театральна бүлгэмэй Буряадай правлениин тоосоото-һунгалтын конференци дээрэ түс правлениин түрүүлэгшэ, РСФСР-эй арадай артист Д. Ц. Дашиев элидхэл соогоо тэмдэглэһэн. Тиихэдэ түрэл Буряад оронойнгоо драматургнуудтай ехэ хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Тэрэшэлэн тусхай семинарнууд үнгэргэгдээ. Энэ Буряадай Уран зохёолшодой холбооной гэшүүд эдэбхитэй-гээр хабаадаһан юм. Жэшээнь, нёдондо зун үнгэргэгдэһэн семинар дээрэ олон драматургнудай, нэрлэбэл, Д. Дылгыров, А. Первушин хоёрой «Һанаамгай Зоригто», Степан Лобозёровой «Хүдөө нютагай хүлгөөтэ үдэрнүүд», Владимир Митыповой «Алтаар байн хүбшэдэ», Владимир Осиповой «Агнуурай түгэсхэл» гэхэ мэтэ пьесэнүүд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа. Мүн театрнуудай репертуарай асуудалаар тусхай республиканска зүблөөн үнгэргэгдөө юм. Гэхэтэй хамта драматическа зарим зохёолнууд мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүрэнгүй гэжэ элирүүлэгдэһэн байна. Илангаяа национальна темэдэ зорюулагдаһан оперо болон баледэй үгы шахуу гэжэ «Газар дэлхэйн мүндэлһэн тухай», А. Сойниковой «Сагаан пароход» гэһэн баледүүд болон бусад найрулганууд театрнуудай репертуарта онсо һүури эзэлнэ. Хэды тиигэбэшье мүнөө үеын тухай зохёолнууд усоон. Буряадай оперо болон баледэй академическа театрай артистнуудай гастрольнууд тушаа, мүн коллективэй хүдэлмэри найжаруулха тушаа элидхэлшэ тоггоо.

50 жэлэйнгөө ойн баярые угтаһан Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическа театр шэнэ һайхан байшантай болоһон, олон зүжэгүүдые табижа байна. Гэбэшье Москваһаа наяхан ерэһэн театрай шүүмжэлэгшэд зарим зүжэгүүдтэнь олон эрилтэнүүдые табиһан шэнжэтэйгээр режиссёр А. Бурков найруулаа гэжэ тэмдэглээ. Тиихэдэ хүүхэлдэйн республиканска театр өөһэдын байшантай болоо, гастрольдо ябажа байгаа. Харин мүнөө буряад драмын театрай хуушан байшанда оперо болон баледэй академическа театрай ... гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Социалис Ажалай Герой, СССР-эй арадай артист С. Образцовой хүтэлбэрилдэг театр манай театрта шеф ёһоной заншалаар туһа хүргэжэ, олон зүжэг куклануудые бэлэглээ.

Зохёохы ажалтай залуу артистнуудтай ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Мүн хүдөөгэй ажалшадые хангаха элидхэлшэ онсолон тэмдэглэе. Тиихэдэ Холминовой «Оптимистическа трагеди», Пуччиниин «Тоска» гэһэн оперонууд, Брехтэйвэй «Һэргэн хүгжэлтэ», «Калашниковай «Шэнэ сагай шанхэ» гэһэн зүжэгүүд, Прокофьевой «Ромео ба Джульетта», Петровой байна. Гүрэнэй ород драмын театрай коллективтай хабаадаһан найрулганууд шүүмжэлэгшэд, мүн лэ нийтэнүүдтэйгээр хандаһан байна. Гэбэшье С. Лобозёровой «Хүдөө нютагай хүлгөөтэ үдэрнүүд» гэһэн зүжэгүүдые хүхюу зугаатайгаар онсо талаар «Театр—хүдөө нютагта» гэһэн совет ... хүдэлмэри тухай, арадай театрнуудай бүтээлнүүд тухай элидхэлшэд ... хоорожэ үгөө.

Гэбэшье дайшалхы-патриотическа, уласхоорондын үйлэ хэрэгүүдтэ, үхибүүдтэ зорюулагдаһан зүжэгүүд үгы байна. Тиимэһээ репертуарай тон зүбөөр зохёон байгуулха, үйлэдбэриин журам найжаруулха, правлениин секцинүүдэй хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ, түрэл республикынгаа олон баярые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха зорилгонуудаа элидхэлшэ тодорхойлһон байна.

Буряадай АССР-эй арадай артист Г. Бутуханов, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Н. Логачев, РСФСР-эй габьяата артистка В. Лыгденова, искусство шэнжэлгын доктор В. Найдакова, Буряадай АССР-эй габьяата артист Д. Зубенко болон бусад нүхэд элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

ВТО-гой тусхай таһагые даагшын орлогшо И. Д. Ярцев, КПСС-эй Буряадай обкомой соёлой таһагые даагша Д. Т. Цыремпилов гэгшэд конференциин хүдэлмэрнэдэ хабаадаа.

Б. ДАРИЕВА.

ШЭНЭ КЛУБ НЭЭГДЭБЭ

Үндэр һайхан, үргэн салуу залтай, фойетэй, олон таһалгануудтай шэнэ клуб Тимлюй тосхондо һаяхан нээгдэбэ. «Байкальское» ОПХ-гай, цементнэ заводой, мүн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой барилгашад энэ гоё байшангые тосхонойхидто түрэл республикынгаа 60 жэлэй ойн баярай бэлэг болгон ашаглаба. Нээлгын баяр ёһололой оршон байдалда Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда ами наһаяа үгэһэн сэрэгшэдэй хүшөөгэй дэргэдэ залуушуул веногуудые табижа ёһолбо. Арадай депутадуудай Каменска поселково Соведэй түрүүлэгшэ Михаил Григорьевич Каширихин үгэ хэлээ.

Соёлой таһагай районно методическа түбые даагша Р. А. Демидоватай хөөрэлдэхэдэмнай, тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

—Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярые угтуулан, шэнэ клубай хүдэлмэрилэгшэдэй хэхэ ажал ехэ, зохидхон сценари, программа зохёон, найруулхаар түсэблэнхэй. Тиихэдэ «Ажалша[...] омогорхонобди» гэһэн үдэшые [...] гада дурадхахаа хайбди. Үдэшэ[...]ри найруулха, [...]тура, грампласт[...]лэлгэдэ манай [...] түб туһа хүргэ[...] дуулнаб. Гол [...] гэхэдэ, залуушу[...] байнгаа ёһотой [...] зэргэтэй.

Түгэсхэлдэнь [...] зүйлнүүдэй за[...] һайханай колле[...] концерт харуул[...]

Д. АЛЕК[...]
Кабанскын ра[...]

ЯҺАЛА ҺОНИРХОЛТОЙ

Мартын 8-най Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэртэ зорюулагдаһан һайндэрэй концерт Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театр соо һаяхан үнгэрбэ.

Локомотив вагон заһабарилгын заводой Соёлой ордонгой Василий Хижняковой хүтэлбэрилдэг арадай хоор «Эсэгын хуһан», «Ородой сай» гэһэн дуунуудаар һайндэрэй концерт нээгээ. Удаань «Магтаал» гэжэ буряад арадай фольклорно хоор 1922 ондо зохёогдоһон «Автономи тухай дуун», мүн лэ «Мүшхаралдаан», «Аажамсай» гэһэн арадай нааданай дуунуудые ханхинуулжа, харагшадай магтаал һайшаалда хүртөө.

Уран һайханай бүлэгүүдэй Бүхэсоюзна 1-дэхи конкурсын лауреат, шэмээшэгүүдэй хоор ород арадай хуушанай дуу, «Шэмээшэгүүдэй мушхаралдаан» гэһэн найруулгые, «Тогоошон эхэнэр» гэжэ хатарые шадамар бэрхээр гүйсэдхэжэ, суглаагшадай халуун альга ташалгые нэгэнтэ бэшэ зэдэлүүлээ һэн.

Хяагтын районой Алтай нютагай «Алтай» гэжэ фольклорно бүлэг, тусхайлбал, А. Жапова, Б. Цыбикова, Д. Батуева гэгшэд нёдондо Чехословакида үнгэрһэн уласхоорондын фольклорно фестивальда хабаа[...] Һайндэрэй конц[...] эжы хоёрни». [...] бэ?» гэһэн дуун[...] зугаатайгаар [...] харагшадай үнд[...]дэ хүртэбэ.

Улаан-Үдэ хоты[...] хүгжэмэй 4-дэхи [...] хоор, П. П. Чайк[...] рэмжэтэ хүгжэмэй [...] хоор, тэрэшэлэн [...] комсомолой шан[...] М. Хрущевагай [...] дэг хоорой бүлгэ[...] нүүдэй камерна а[...] Улаан-Үдын багш[...] дэхи училищиин [...] дэй камерна хоор [...] болон арадай д[...] суглаарагшадые [...]лаа.

Оперо болон б[...]демическэ театр[...] залуу дуушад В[...] Б. Бороев, Л. Га[...] шэд буряад, мо[...] дуунуудые болон [...] абтаһан хэһэгүүд[...] һайнаар гүйсэдхэ[...] баясуулаа.

СССР-эй арад[...] К. Базарсадаева[...] һэн Б. Цырендаш[...] таагүй», «Үншэн [...] дуун» гэжэ бур[...] дуун, мүн лэ «[...] лөө» гэжэ ород а[...] нэй романс болон [...] нууд һайндэрэй [...] шэмэглэбэ.

Х. СО[...]

ҮБЭЛНАЙ ҮДЭШЭГДӨӨ

Хүн зоной дуратай «Үбэлые үдэшэлгэ» гэһэн һайндэр манай Буряадай республикада заншалта боложо, Улаан-Үдын хүн зон Дээдэ-Онгостойдо оршодог этнографическа музейн үзэсхэлэнтэ газарта жэл бүри суглардаг. Улаан-Үдэдэ, мүн лэ ниислэл шадар ажаһуудаг хүн зон энэ һайндэртэ ерэжэ моридые хүллэһэн шаргаар гүйлгэхэ, һонирхолтой аттракционуудта хабаадалсаха, амтатай эдеэнэй дээжэдэ хүртэхэ, хатарха, дуулаха, сэнгэхэ дуратай юм.

«Совэдүүдэй талмай—этнографическа музей» гэһэн тусхай маршрудай автобусоор һайндэртэ ошогшод, тэндэһээ бусажашье ябагшад захагүй олон.

Үдэрэй 12 час багаар һайндэр түлэг дундаа байна гэхэдэ, үнэхөөрөө тиимэ һонирхомоор, хүнүүдэй анхарал татамаар аттракционууд, концертнүүд харагдаагүй. Моридые хүллэһэн шаргаар гүйлгэхэ дуратайшуулай олон гээшэнь! Теэд моридойнь үсөөн дээрэһээ удаан саг соо хүлеэхэ ушар гараба. Аттракционууд бултадаа үхибүүдтэ зорюулагдаа. Хоёр бүмбэгэ бариад, тэрэниие унагаангүй урилдаха, модон хүлөөр ябаха гэһэн конкурснууд үнгэргэгдэжэ, үхибүүдэй шаг шууяан эстрадын хажууда замхаагүй.

Арбан метр үндэр столбын оройдо байһан шангуудые абахаяа тэрээн өөдэ абирһан шуран шурбэһэтэйшүүлые харахада һонирхолтой. Харин энэ һайндэртэ оройдоо ямаршье шангүй 5 метр үндэртэй модондо хоёр-гурбан шурашуул абиржа туршаад, болишоо. Хэрбээ модоной оройдо шангай байгаа һаань, ямар ехэ мүрысөөн болохо байгааб!

Столовонуудай, ресторануудай эдеэнэй дээжэ дэлгээһэн столнуудынь бэе бэедээ аб адлихан гэхээр. Тэдэнэй дунда промышленна зүйлнүүдэй, немой магазинай столнуудай байгаагүйнь, худалдаа наймаанай дэлгээгдээгүйнь харамтай байна.

Этнографическа музейн талмай дээрэ концертнүүд табигдадаг, мүн лэ заншалта фольклорно һайндэр үнгэргэгдэдэг гээшэ. Тиимэһээ зунай саг үргэлжын нэгэ-хоёр эстрадые, хүнэй һуүха һуурнинуудые барибал, һайн байгаа гэжэ һанагдана.

«Үбэлые үдэшэлгэ» гэһэн һайндэрые эмхидхэгшэд эдэ һанамжануудые харгалзажа абажа, ерэхэ жэлэй һайндэрые удаан хадуугдахаар үнгэргэхэ аабза гэжэ һанамаар.

«Совэдүүдэй талмай—этнографическа музей» гэһэн тусхай маршрудаар автобусуудай таһалгаряагүй ябаһаднь пассажирска автопредприятиин хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр хүргэмөөр. Эдэнэртэл адли «Үбэлые үдэшэлгэдэ» үнэн зүрхэнһөө хабаадалсаа һаань, энэ һайндэр бүри һонирхолтойгоор үнгэрхэ байгаа.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Худалдаа наймаан. 2. Шаргаар гүйлгэхэдэ аятай даа. 3. Амтатай пирожно.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

МАРТЫН АФИША

РОЗА РЫМБАЕВА КИНОДО НААДАХАНЬ

Театрай актер Гарольд Евгеньевич (Гера) тэрэнэй һамган хоёрой унтажа байтарнь, хонхо наяржа һэрюулбэ. Үүдэнэйнь богоһо дээрэ байһан залуухан басаган байра уруунь жүдхэн, эзэдые гэртээ оруулжа нюухыень гуйба. Тэрэниие хойноһоонь хүнүүд эрьюулһэн байгаа. Үглөөгүүрнь басаган гаража ябашоо һэн. Теэд энэ ушар иигээд лэ дүүрэхэ шэнгеэр һанагдаһан аад, үнэн дээрээ гэрэй эзэдэй зоболонгын болошоо. Басагые дахагшад тэрэнээ нэхэжэ, үбгэ һамган хоёрто амар заяаень үзүүлхэеэ болино... Саашанхи үйлэ хэрэгээрнь һонирхобол, **«Кто стучится в дверь ко мне»** гэжэ фильм хараарайгты. Фильмын гол рольнуудта Сергей Шакуров Светлана Тома хоёр наадаха. Харин һүниин «хүлеэгдээгүй айлшанай» ролиие бэлигтэй залуу актриса Тамара Акулова гүйсэдхэхэ. Тэрэниие «Шляпа» (Галка), «Контрольная по специальности» (Света) гэжэ картинануудаар таниха зэргэтэйт.

Эхэнэрэйнгээ эрхые эдлээбди гээд, бүхы юумэндэ эрэшүүлтэй адли болохо гээшэ баһал нэгэ хойшолонтой байхаяа һанадаг гэһэн асуудалые мэдээжэ режиссер Александр Серый өөрынхеэрээ шиидхэхые оролдоо. Тэрэнэй табиһан **«Берегите мужчин»** гэжэ фильмын героиня Марфа Петровна Родионова Эрдэм-шэнжэлгын томо институдай директорэй орлогшоор хүдэлнэ. Аргагүй ажалша, бэрхэшье эхэнэр. Залуушье, сэбэршье, богонёор хэлэхэдэ, дүүрэн жаргал эдлэхэ гэбэл, тэрээндэ бүхы юумэн бии гээшэ. Зүгөөр ажал хэрэгтээ шунашаһан Марфа Петровна командирска хоолойгоо, ажал дээрэхи бүхы шанар шэнжэеэ, мэдээгүйдөө шахуу, гэр бүлэдөө «асаржархина». Гэр соонь тиигэжэ дүтын түрэл хүнүүдэй харилсаан, бэе бэеэ хүндэлхэ, дулаахан хандаха гэхэ мэтын оршон байдал үгы болоно эхилнэ. Мэдээжэ олон актер тус фильмдэ хабаадана. Марфа Петровна Родионовагай ролиие актриса Нина Русланова яһала һонирхолтойгоор харуулжа шадаа гэжэ һанахаар.

Ород генерал-эмигрантын басаган Марина Шафровагай хуби заяан тухай **«Где-то плачет иволга...»** гэжэ фильм хөөрэнэ. Тэрэнэй ажабайдал богонихоншье һаа, толомото һайхан байгаа. Фильм дотор тэрэ Марина Орлова гэжэ нэрлэгдэнхэй. Тэрэнэй ролиие гүйсэдхэһэн актриса Людмила Нильская «Петровка-38» (Алена), «Бешеные деньги» (Лидия Чебоксарова), телевизионно олон серитэй «Государственная граница» (Ядвига) гэжэ фильмүүдээр олоной дура буляанхай юм.

«Где-то плачет иволга...» гэжэ фильм ганса дурсалга бэшэ, харин фашизмые дахинаа һэргээхэгүйн тула хүн зоной һэримжэтэй байхые уряалһан картина мүн.

Валентин Распутинай «Прощание с Матерой» гэһэн туужын үндэһөөр **«Прощание»** гэжэ фильм буулгагдаа. Матера гэжэ олтирог дээрэ ажаһуужа байһан хүн зон ГЭС-эй баригдахаһаа уламжалан, шэнгээгдэхэ ушартай бологдоһон түрэл газараа орхихо баатай болоо юм. Теэд наһаараа ажаһуужа, амидаржа байһан газар уһаяа хэн бэлэхэнээр орхихоёо зүбшөөхэб даа.

Фильмын наадаха нюурнуудай нэгэн Дарья Пинегина гэжэ хүгшэндэ эндэһээ нүүхэ гээшэнь үхэлтэй адляар һанагдана. Тэрэнэй бүхы түрэл гарал үеһөө үедэ эндэ ажаһууһан, наһа бараһан, хадагалагдаһан байна. Хүгшэн өөрөөшье, хүбүүниинь, ашань эндэ түрэһэн ха юм...

Дайнай үеын хүнүүдэй хуби заяанай мүнөө үеынхидтэй таһаршагүй холбоотой тухай, тэрэ харилсаанда гамтайгаар хандаха тухай **«Таран»** гэжэ психологическа драма-фильм харуулна. Олондо мэдээжэ актер Гунар Цилинский Ригын киностудида тус фильмые табяа юм.

Литвагай киностудида **«Лето кончается осенью»** гэжэ үнгэтэ фильм буулгагдаа. Тэрэ жанраараа мүн лэ психологическа драма болонхой. Удаан харалсаагүй байһан эсэгэ хүбүүн хоёрой харилсаанай саашадаа хайшан гэжэ хүгжэһые фильм хаража мэдээрэйгты.

Отставкада гараһан капитан Суворин ахамад инженер Елена Воронова хоёр гэрлэхэ гэжэ шиидэбэ. (Фильм **«Давай поженимся»** гэжэ нэрэтэй). Бэе бэеэ ехэ һайн мэдэхэшьегүй тэрэ хоёр юрэ дуугаралсажа байтараа, нэгэ юумэнһээ уламжалан, гэрлэхэмнай гү гэлсэжэрхёо. Теэд хэн хэнииньшье хадаа хубиингаа ажабайдалые зохёожо шадаагүй ябаа. Залуушье бэшэнүүд. Зүгөөр гэрлэбэл, гансаардалгатай хахасаха, дүтын хүнтэй болохо тухайгаа хэн хэнииньшье һайн ойлгожо байгаа бшуу.

Түрэ найрынь наяржа, хамтынь ажабайдал эхилбэ даа... Актернууд Маргарита Терехова Юрий Назаров хоёр тэдэнэй образуудые харуулна.

Грузиин XVII зуун жэлэй гуманист Антимоз Иверели гэгшын бага балшар, эдир наһан тухай **«Путь домой»** гэжэ фильм хөөрэнэ. Антимоз Иверели 16 наһатайдаа түүрэгүүдэй хара хүсөөр Румыни абаашагдаһан байгаа. Тэндэһээ нютагаа, гэртээ бусахын тула ута зам дабаха ушартай болоо юм. Румыниин соёлой түүхэдэ тэрэ Антима Ивирянула гэжэ нэршэнхэй юм.

СССР-эй «Казахфильм», Чехословакиин «Баррандов» студинуудта буулгагдаһан **«До свидания, Медео!»** гэжэ хүгжэмтэ фильм-ревюдэ эстрадын дуушан Роза Рымбаева түрүүшынхеэ кинодо наадаба. Тэрээнтэй Чехословакиин эстрадын одон—Гелена Бондрачкова дуулана.

Март һарада харуулагдаха социалис оронуудай фильмүүдэй дундаһаа Венгриин **«Языческая мадонна»** һонирхолтой байха. Ороной эгээл үзэсхэлэнтэ һайхан газар болохо Балатон нуурай эрьедэ картинын үйлэ хэрэгынь үнгэрнэ. Нютагай музейдэ байһан мадоннын алтан скульптура хулгайда орошоо. Энэ хэрэг залуу мүрдэгшэ Кардошада даалгагдаа...

Капиталис оронуудһаа США-гай **«Похищение по-американски»**, Англиин **«Гонщик Серебряной мечты»** гэжэ фильмүүд дурадхагдана.

В. ПАВЛОВА,
кинофикациин управлениин ахамад редактор.

ТАСС • АПН • ХИЛЫН СААНАҺАА

ИЛАГШАДТА — УЛААН ТУГ

УЛААН-БААТАР. Улаан-Баатарай болон Зүүн Сибириин түмэр замуудай коллективүүдэй хоорондо 1982 ондо дэлгэрһэн интернациональна социалис мүрысөөнэй дүнгүүд эндэ согсологдоо. Тэдэнэр ажалай мүрысөөндэ ехэ амжалтануудые түйлажа, дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудаа сүм дүүргэбэ. Совет болон монгол түмэр замшад экспортнэ ашаа зөөхэ түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргээ.

Энэ ушарта зорюулагдажа Улаан-Баатарта үнгэргэгдэһэн баярай суглаан дээрэ илагшадта—Улаан-Баатарай түмэр замай ажалшадта дамжуулгын Улаан туг барюулагдаба. Хоёр коллективэй түлөөлэгшэд энэ жэлэй социалис мүрысөөнэй түсэб баталаа.

СССР-эй туһаламжаар Монгол орондо байгуулагдаһан түмэр замай транспорт хадаа монгол-совет экономическа харилсаанай ульгэр жэшээгэй нэгэниинь болоно.

ООН-ой КОМИССИИН ТУСХАЙ СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. Транснациональна корпорацинуудай талаар ООН-ой комиссиин тусхай сесси уласхоорондын эмхиин штаб-байшан соо хүдэлмэрилжэ байна.

Уласхоорондын экономическа ба социальна асуудалнуудаар ООН-ой Генеральна секретариин орлогшо Ш. У. Йолахи сессиие нээхэдээ, уласхоорондын харилсаануудта монополинуудай үзүүлдэг хорото үүргэ нүлөөе зайсуулан сараха, хүгжэжэ байгаа оронуудта тэдэнэй ажал ябуулгые хиналтада абаха гэһэн документ дары түргөөр баталан абаха гээшэ хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала удха шанартай гэжэ тэмдэглээ. Транснациональна корпорацинууд уласхоорондын экономическа харилсаанда ехэ үүргэ нүлөө үзүүлнэ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Комиссиин урда урдын сессинүүд дээрэ энэ документые зүбшэн хэлсэхэ үедэ капиталис оронуудай, нэн түрүүн Холбоото Штадуудай хараа шэглэл элеэр харагдаһан байна. Тиихэдээ тэдэнэр гол түлэб өөһэдынгөө ашаа туһые хараада абана. Иимэ хараа шэглэл уласхоорондын хуули ёһоной аша үрэ ехэтэй документые баталан абалгада һаад тойбо татана гэжэ олохон гүрэнүүдэй делегадууд тэмдэглэбэ.

БҮЛЭГЛЭЛНҮҮДТЭ ХАБААДАДАГГҮЙ ОРОНУУДАЙ ТОЛГОЙЛОГШОНОРОЙ VII КОНФЕРЕНЦИ

ДЕЛИ. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гүрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонорой эндэ боложо байһан VII конференцидэ хабаадагшад уласхоорондын империализмын, нэн түрүүн американ империализмын эзэрхэг түримхэй политикые эрид буруушаана. Газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэдэг гүрэнүүдтэй хани барисаа, харилсаа холбоо тогтоохо талаар бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай политикынь Холбоото Штадууд болон тэдэнэй союзнигууд эрид буруушаажа, үргэн ехэ обтолго хэнэ гэжэ Азиин, Африкын, Латиин Америкын делегадууд үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Бумбэрсэг дэлхэйн олон районуудтахи оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралдаг, һүйдхэлтэ ябуулга хэдэг Вашингтон уласхоорондын эб найрамдал болон аюулгүй байдалда уршаг тойбо татана гэжэ Эфиопиин Сагзуурын сэрэгэй захиргаанай Соведэй түрүүлэгшэ Менгисту Хайле Мариам мэдүүлбэ. Ямагтал ЮАР-ай расис захиргааниие али бүхы талаарнь дэмжэдэг американ империализм Урда Африкада хүнэй эрхэнүүдые бүдүүлигээр хазагайруулна.

Индиин океанда, Персидскэ тохойдо, Африкын Зүүн хушуунда США-гай үүдхэжэ байһан сэрэгэй ябуулгануудаар һанаагаа зобожо байһанаа социалис Эфиопиин хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлээ. Эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые үүдхэдэг Вашингтон 110 гаран орондо түхеэрэгдэн тодхогдоһон сэрэгэй 2500 баазаар бүхы дэлхэйе бүһэлэн хүреэлээ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Бүү зэбсэгүүдые хуряалга мүнөө үеын шухала асуудал болоно. Энэ талаар эзэрхэг түримхэй дай жүрөөдэһэн хараа шэглэлһээ Вашингтоной арсаад байгаа һаань, амжалта түйлагдаха аргатай гэжэ Ливиин Араб Джамахириин түлөөлэгшэ А. Джеллуд мэдүүлбэ.

Холбоото Штадууд Израильда сэрэгэй ба экономическа ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлнэ гэжэ Сириин Араб Республикын президент Хафез Асад мэдүүлээ. Мүнөө үедэ эндэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй, уршагта ябуулгануудай түлөө США харюусаха ёһотой. Араб арадуудай нэгэдэлые таһалха гээшэ Вашингтоной гол зорилго болоно гэжэ Сириин хүтэлбэрилэгшэ заааба.

Норданиин король Хусейн, Бахрейнэй эмир шейх Иса Бен Сальман аль-Халифа, АРЕ-гэй президент Х. Мубарак гэгшэд үгэ хэлэһэн байна.

Ф. КАСТРЫН ЭЛЬГЭЭҺЭН БЭШЭГ

ДЕЛИ. Кубын Республикын Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гүрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонорой мартын 7-до Делидэ нээгдэһэн VII конференцидэ зорюулагдаһан бэшэг Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведтэ эльгээбэ.

Мүнөө үеын экономическа кризисэй хүгжэжэ байгаа гүрэнүүдтэ илангаяа ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулжа байха үедэ эдэ оронуудай хүтэлбэрилэгшэд уулзахань гэжэ бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хүдэлөөнэй түрүүлэгшэ байһан туладаа мэдүүлнэб гэжэ Ф. Кастро тэмдэглээ. Баруунай оронуудай бүү зэбсэгүүдые урдилдэн бүтээлгэ ажалшадта ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна, тэдэнэй байдалые улам мүүдхаана гэжэ энэ бэшэг доторнь хэлэгдэнэ.

Хүдэлмэригүйдэлгые усадхахын, ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулхын түлөө тэмсэл эб найрамдалай түлөө тэмсэлтэй таһаршагүй холбоотой байна гэжэ олон миллион хүнүүд һайн ойлгоно гээд бэшэг соо заагдана.

Тиимэһээ дайн дажарта эсэргүү хүдэлөөн улам үргэдэнэ. бүү зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын, дайнай аюулые усадхан еарахын түлөө тэмсэлшэдэй зэргэнүүд үргэдэнэ. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронууд энэ тэмсэлдэ шухала хубитаяа оруулха ёһотой гэжэ Кубын хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлнэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хүдөөгэйхидтэ—һайн гэр байра»—түрүү бэшэг. «Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо» —мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Шүүмжэлэлһээ тобшолол хэгдээгүй» — Г. Христенкын статья. Коммунис субботнигые угтуулан. «Эхэ орондоо — эршэтэ ажал»—ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Колхозуудай тоосоото-һунгалтын суглаан. «Журам—шухала нүхэсэл»—Ю. Коркиной статья. Марксистско-ленинскэ һуралсал. «Тобшолол хэжэ һурана»—И. Доровскихын статья. Редакцида ерэһэн бэшэгүүдһээ. «Үшөө гурбан жэл хүлеэгдэхэнь гү?»—Н. Кузевановай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Һургуулиин ажабайдал. «Музей соо хон-жэн байха ёһотой гү?» — Н. Коробейниковэй статья. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Холын Хойто зүгэй посёлогто»—фотоочерк. «Байгалай үмэнэхи түрэл хизаарнай»—мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай сэлмэжэ, бурхажэ байха. Баруун хойноһоо секундын 2—7 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 2—7 градус хүйтэн болохо, зарим нютагуудта 3 градус дулаан болохо. БАМ-да 8—13 градус хүйтэн байха.

УЛААН-ҮДЭДЭ саһан орохогүй. Баруун хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха, 2—4 градус хүйтэн байха.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, машинное бюро—2-57-63, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-02340. Заказ № 58. Индекс 04649.